



**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINDA SİYASAL
KATILMA: HAYVAN HAKLARI FEDERASYONU
ÖRNEĞİ (HAYTAP)**

Kamran MAMMADLI

Zonguldak 2023

**T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINDA SİYASAL
KATILMA: HAYVAN HAKLARI FEDERASYONU
ÖRNEĞİ (HAYTAP)**

**Hazırlayan
Kamran MAMMADLI**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Hüseyin ÇAVUŞOĞLU**

Zonguldak 2023

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda ve basımda enstitü tez yazım ve basım yönergesine uygun davranıldığını taahhüt ederim.

Kamran MAMMADLI

12.01.2023

T.C.
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında 197282116002 numaralı Kamran MAMMADLI'nın hazırladığı “Sivil Toplum Kuruluşlarında Siyasal Katılma: Hayvan Hakları Federasyonu Örneği (HAYTAP)” başlıklı YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 18/04/2023 Salı günü saat 16.00’da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezinin onayına OY ÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

Doç. Dr. Rahman DAĞ
Başkan

Doç. Dr. Hüseyin ÇAVUŞOĞLU
(Tez Danışmanı)
Üye

Doç. Dr. Ömer BAYKAL
Üye

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

06/06/2023

Doç. Dr. Yücel NAMAL
Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum	: ZBEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Tez Başlığı	: Sivil Toplum Kuruluşlarında Siyasal Katılma: Hayvan Hakları Federasyonu Örneği (HAYTAP)
Tez Yazarı	: Kamran MAMMADLI
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Hüseyin ÇAVUŞOĞLU
Türü, Yılı	: Yüksek Lisans, 2023
Sayfa Adedi	: 87

1980’li yıllardan itibaren Türkiye’de sivil toplum alanının genişlemesiyle birlikte yalın sınıfsal özelliklerle şekillenmeyen yeni toplumsal talepler oluşmaya başlamıştır. Bu bağlamda, hayvan hakları yeni kitlesel taleplerden biri olarak ortaya çıkmış ve bu talepler zamanla örgütlü hale gelerek ülke sivil toplumunda önemli bir yer kapsamış, özellikle son 20 yılda Türkiye’de hayvan haklarını savunan sivil toplum kuruluşlarının sayısında ciddi artış yaşanmıştır. Sivil toplum kuruluşları siyasal iktidarı ele geçirmek amacı taşımayan kuruluşlar olmakta, ama bu kuruluşlar kendi taleplerini siyasi erki elinde bulunduranlara kabul ettirmek için faaliyetlerde de bulunmaktadır. Bu nedenle bu kararların alınmasında sivil toplumdan gelen talepler ciddi belirleyici olmaktadır.

Sivil toplum alanında yaşanan değişimler bir süre sonra toplumsal değişme olarak kendini gösterdiğinden bu alandaki yeniliklerden biri olan hayvan haklarının savunusuyla ilgili faaliyetlerin siyasal boyutunu araştırmak, bu çalışma yapılırken önemli görülmüştür. Bu nedenle, bu çalışmayla, hayvan hakları savunucularının siyasal kararların alınması süreçlerini etkilemek için yaptığı çalışmaları araştırmak hedeflenmiş, bu bağlamda faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşlarından olan HAYTAP Hayvan Hakları Federasyonu araştırmanın örnekleme olarak seçilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sivil Toplum, Sivil Toplum Kuruluşları, Siyasal Katılım, Hayvan Hakları, HAYTAP.

ABSTRACT

Institution	: ZBEU Institute of Social Sciences, Department of Political Science and Public Administration
Thesis Title	: Political Participation in Non-Governmental Organizations: The Case of Animal Rights Federation (HAYTAP)
Thesis Author	: Kamran MAMMADLI
Thesis Adviser	: Doç. Dr. Hüseyin Çavuşoğlu
Type, Year	: MSc Thesis, 2023
Number of Pages	: 87

Since the 1980s, with the expansion of the field of civil society in Turkey, new social demands that are not shaped by simple class characteristics have begun to emerge. In this context, animal rights emerged as one of the new mass demands, and these demands became organized over time and took an important place in the civil society of the country, especially in the last 20 years, there has been a significant increase in the number of non-governmental organizations advocating animal rights in Turkey. Non-governmental organizations are organizations that do not aim to seize political power, but these organizations also carry out activities to make those who hold political power accept their demands. For this reason, the demands from civil society are a serious determinant in taking these decisions.

Since the changes in the field of civil society show itself as social change after a while, it was considered important to investigate the political dimension of the activities related to the defense of animal rights, which is one of the innovations in this field. The aim of the study is to reveal the political participation behavior of animal rights defenders. HAYTAP Animal Rights Federation, one of the non-governmental organizations operating in this context, was chosen as the sample of the research.

Keywords: Civil Society, Non-Governmental Organizations, Political Participation, Animal Rights, HAYTAP.

ÖN SÖZ

Hayvan hakları, Türkiye’de uzun zamandır tartışma konusu olmakta, hayvan haklarını savunan kişi sayısının devamlı olarak arttığı görülmektedir. Paralel bir süreç olarak, hayvan hakları örgütlerinin de sayısı artmakta, artık kurumsallaşan bu sivil toplum kuruluşları siyasal kararların alınması süreçlerine müdahil olmaktadır. Türkiye’nin sivil toplum alanında hayvan haklarıyla ilgili konuların önemli bir yerde durmasından dolayı, sivil toplum-siyaset ilişkisi bağlamında hayvan hakları savunucularının faaliyetlerini öğrenmek önemli görülmüştür. Bu nedenle çalışmanın amacı olarak, Türkiye’deki en büyük hayvan hakları örgütlerinden olan ve çok sayıda derneği bünyesinde barındıran HAYTAP Federasyonun, siyasal erki elinde bulunduranları etkilemek için yaptığı faaliyetler ve örgüt bünyesinde bulunan kişilerin bireysel olarak siyasal katılım düzeylerini araştırmak belirlenmiştir.

Bu tez çalışmasının hazırlanma sürecinde bana her türlü desteği veren, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi-birikimimin oluşmasında büyük katkısı olan tez danışmanım Doç. Dr. Hüseyin Çavuşoğlu’na teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	x
GİRİŞ	1
1. SİVİL TOPLUM	3
1.1. Sivil Toplum Nedir?.....	3
1.2. Eski ve Yeni Toplumsal Hareketler.....	4
1.3. Sivil Toplum Kuruluşları	8
1.3.1. Sivil Toplum Kuruluşu Kavramının Tanımlaması	8
1.3.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Özellikleri	9
1.3.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri	10
1.3.4. Sivil Toplum Kuruluşları – Siyasal İktidar İlişkisi.....	13
1.3.4.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Karar Alma Süreçlerini Etkileme Yöntemleri.....	13
2. SİYASAL KATILIM	15
2.1. Siyasal Katılım Kavramının Tanımlaması	15
2.2. Siyasal Katılımın Biçimleri.....	17
2.3. Siyasal Katılımın Boyutları.....	18
2.4. Siyasal Katılımı Etkileyen Faktörler	21
2.4.1. Siyasal Faktörler	21
2.4.2. Psikolojik Faktörler	22
2.4.3. Sosyo-ekonomik Faktörler.....	24
3. HAYTAP'IN SİYASAL KATILIM AÇISINDAN KURUMSAL BAĞLAMDA İNCELENMESİ	29
3.1 HAYTAP Hakkında	29
3.2. Hükümetle İlişkiler	31
3.3. Belediyelerle İlişkiler	32
3.4. Siyasal Partilerle İlişkiler	33
3.5. Genel ve Yerel Seçim Dönemlerinde Faaliyetler	34
3.6. Sokak Gösterileri	35

3.7. İmza Toplama	36
3.8. 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanununun Değiştirilmesine Yönelik Çalışmalar.....	37
4. SİYASAL KATILMA ARAŞTIRMASI VERİLERİNİN ANALİZİ	42
4.1. Araştırmanın Konusu.....	42
4.2. Araştırmanın Amacı	42
4.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	42
4.4. Literatür Analizi	43
4.5. Örneklem.....	45
4.6. Veri Toplama Yöntemi ve Uygulama	46
4.7. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği.....	46
4.8. Araştırma Bulgularının Analizi.....	47
4.8.1. Demografik Değişkenlerin Analizi.....	47
4.8.2. Siyasi Yargılara Katılma Düzeyi	49
4.8.3. Siyasal Katılma Analizi.....	51
SONUÇ	60
KAYNAKÇA.....	63
EKLER.....	72
Ek 1: Anket Formu.....	72
ÖZ GEÇMİŞ	76

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1: Milbrath'ın Siyasal Katılım Düzeyi Hiyerarşisi.....	19
Tablo 4.1: Güvenilirlik Analizi	46
Tablo 4.2: Katılımcıların Cinsiyet, Gelir Düzeyi, Yaş, Eğitim Durumu ve Mesleğe Göre Dağılımı	47
Tablo 4.3: Siyasi Yargılara Katılma Düzeyi	49
Tablo 4.4: Eylem Faktörü.....	51
Tablo 4.5: İlgi Faktörü	53
Tablo 4.6: Siyasal Kampanya Faktörü.....	54
Tablo 4.7: Siyasal Üyelik Faktörü.....	55
Tablo 4.8: Oy Kullanma Faktörü	55
Tablo 4.9: Cinsiyet ile Eylem Faktörü Arasındaki İlişki.....	56
Tablo 4.10: Cinsiyet ile İlgi Faktörü Arasındaki İlişki.....	56
Tablo 4.11: Cinsiyet ile Siyasal Kampanya Faktörü Arasındaki İlişki.....	57
Tablo 4.12: Cinsiyet ile Siyasal Üyelik Faktörü Arasındaki İlişki	57
Tablo 4.13: Gelir Düzeyi ile Eylem Faktörü Arasındaki İlişki	58
Tablo 4.14: Gelir Düzeyi ile İlgi Faktörü Arasındaki İlişki	58
Tablo 4.15: Gelir Düzeyi ile Siyasal Kampanya Faktörü Arasındaki İlişki.....	59
Tablo 4.16: Gelir Düzeyi ile Siyasal Üyelik Faktörü Arasındaki İlişki.....	59

KISALTMALAR LİSTESİ

AK PARTİ	: Adalet ve Kalkınma Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi



GİRİŞ

Sivil toplum toplumsal dönüşümün mekanıdır. Yukarıdan gelen bir değişime karşın aşağıdan gelen bir değişimi gerçekleştirmekte, bu işlevi ile yeniliklere açık, hoşgörülü, ötekilerinin haklarının elinden alınmadığı, bireylerin günümüz şartları içinde aşırı düzeyde istismara uğratılmadığı toplumlarda, toplumun kendi kendini yönetmesinin asıl mekanı/kaynağıdır. Sivil toplum faaliyetleri bireysel olarak, herhangi bir geçici veya sürekli gruplar halinde veya resmîlik bağlamı da bulunan bir örgütlülük içinde gerçekleştirilebilir. Örgütlü faaliyetin bir yansıması olan sivil toplum kuruluşları, bireylerin belirli bir amaç için bir araya gelerek etkileşimde bulundukları, toplumsal düzene ilişkin elde etmek istedikleri değişiklikler için çalıştıkları veya sadece kendilerini mutlu hissettikleri için içinde yer aldıkları yapılardır. Sivil toplum kuruluşları siyasal iktidarı ele geçirme amacı taşımaları da savundukları görüşlerin hayata geçirilmesi için ülke yönetimiyle ilgili karar alma süreçlerini etkilemeye çalışmaktadırlar. Bu işlevinden dolayı sivil toplum kuruluşlarında yer alan bireyler de siyasal süreçlerle daha fazla etkileşim içinde olmaktadır.

Siyasal katılma, bireyin siyasal yönetimle ilgili her türlü tepkisini ifade etmekte, sadece oy verme gibi basit siyasal davranışlardan, siyasal konuları devamlı diğer kişilerle tartışma, siyasal partide aktif yer alma veya bir harekette bulunma gibi davranışlara kadar farklı boyutlarda gerçekleşmektedir. Bireylerin siyasal süreçlere katılmasına ülkedeki siyasal sistemin yapısı, demokrasi kültürü gibi faktörler önemli düzeyde etki etmekte, bireysel bağlamda ise psikolojik etkenler ve cinsiyet, yaş, eğitim, gelir düzeyi, yerleşim birimi vb. sosyo-ekonomik etkenler bireylerin katılımını etkilemektedir. Siyasal katılım, bireyin siyasal düzenin devamı veya değişimi isteğiyle gerçekleştirdiği her bir davranıştır.

Bu tez çalışmasının ana konusu HAYTAP Hayvan Hakları Federasyonu ölçeğinde hayvan hakları savunucularının siyasal katılım düzeylerini araştırmak ve HAYTAP'ı siyasal katılım açısından kurumsal bağlamda incelemektir. İncelendiğinde, federasyonun hükümetle devamlı temas halinde olduğu, devlet kurumlarıyla çeşitli anlaşmalar bağladığı görülmektedir. Siyasal süreçlere daha çok etki edebilmek için siyasal partilerle, milletvekilleri ile ilişkiler kurulmakta, özellikle seçim dönemlerinde federasyon, adaylardan vaatler almakla onları

seçmen önünde överek siyasal kararlara etki etmeye çalışmaktadır. Bunların yanı sıra, kararlari etkilemek için sosyal medya kampanyalari, çeşitli sokak gösterileri, imza toplama, itiraz yayımlama gibi yöntemlere sıklıkla başvurulmaktadır.

Çalışmada ilk olarak sivil toplum kavramı ele alınmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının özellikleri, işlevleri ve siyasal iktidarla olan ilişkileri bu bölümde incelenmiştir. Daha sonra siyasal katılım konusu ele alınmış, siyasal katılımın biçim ve boyutlarından, bireylerin siyasal katılımını etkileyen siyasal, psikolojik, sosyo-ekonomik faktörlerden bahsedilmiştir. Bir sonraki bölümde HAYTAP Federasyonu hakkında bilgi verilmiş ve federasyon, siyasal katılım açısından kurumsal bağlamda incelenmiştir. Son bölümde ise hayvan hakları savunucularının siyasete olan ilgisi ve göstermiş oldukları siyasal katılım boyutları ele alınmıştır.

1. SİVİL TOPLUM

1.1. Sivil Toplum Nedir?

‘Habermas sivil toplumu *“Yurttaşların bir araya gelerek...gruplar (kamular) oluşturmaları, devletin etki alanı ve ekonomi alanı dışında gönüllü olarak bir araya gelerek sosyal ilişkilerde ürettikleri yapılar ve oluşturdıkları iletişim yapıları olarak tanımlamaktadır”* (Leggewie, 1994, s. 81). Buradan anlaşılacağı üzere, sivil toplum devletin yönetim alanının dışında kalan ama ekonomik alana da dahil olmayan bir oluşumdur. Böyle bir tanımlamadan yola çıkarsak sivil toplum kuruluşlarının da devletten bağımsız şekilde karar alabilen ve kar amacı taşımayan gönüllü kuruluşlar olabileceği kanaatine ulaşmış oluruz.

Keane, tek bir sivil toplum tanımı yapmanın mümkün olmadığını vurgular ve *“sivil toplumun devlet kurumlarıyla arasında mesafe bulunan devlet dışı örgütlenmelerinin dinamik ve karmaşık yapısının bir tezahürü”* olduğunu ifade eder (Keane, 1998, s. 6). Sivil toplum, devletin bir parçası değildir ve gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bireyler, menfaatleri doğrultusunda, toplumsal hayatın devamı için bir araya gelirler (Yayla, 1998, s. 124).

Habermas ve Gellner’e göre sivil toplum, “devlet toplum ilişkilerinin karşılıklı bağımlılığını ifade eden analitik bir kavramdır. Bu analitik yaklaşım, devlet açısından bakıldığında, devletin toplumdan ayrı olduğunu ima eder ve onun özerkliğinin niteliğini, derecesini ve sonuçlarını inceler... Toplum açısından bakıldığında ise kendine özgü gelişme dinamiği veya ilkesi, yerleşik karar alma ve ihtilaf çözme yöntemleri anlamında kurumlaşmış yapıları bulunan, devletten bağımsız bir toplumsal alanın var olma imkanıdır” (Erdoğan, 1998, s. 206).

Shils’e (1991, s. 16) göre ise sivil toplumdan bahsedebilmek için toplumdaki gruplar arasında hem birliktelik hem de iş bölümü bilincinin olması gerekir. Görüldüğü gibi, sivil toplumun temelinde kamu yararı bulunmaktadır. Bundan dolayı sivilcilik, bireysel menfaatlerin yanı sıra, kamu menfaatlerinin de göz önünde bulundurulmasını gerektirir (Shils, 1991, s. 15).

Sivil kelimesi Latince kökenli olup, “civis” sözcüğünden türemiştir. Civis, kenttaş anlamına gelmektedir ve uygarlık manasına gelen “civilization”a benzemektedir. Sivil kavramıyla kentlerin oluşmasıyla uygarlığın ortaya çıktığı dile getirilmektedir (Akbal, 2017, s. 16). Kavramın etimolojisi “kente” ve “uygarlığa” işaret etmektedir. Uygarlığın kentsel yaşamla yakın bir ilişki içinde olduğu yönünde görüşlerin yaygın kabul gördüğünden ise kentbilimci Ruşen Keleş de (2005, s. 10) “Kent ve Kültür Üzerine” makalesinde bahsetmiştir.

Arapça’da medeniyet, medine (kent) arasındaki benzerlik de uygarlığın, kentlerden kaynaklanabileceğini akla getirmektedir. Uygarlığın kentsel hayata dayandığına dair görüş, kibarlık (civilité) ve görgü (urbanité) gibi kelimelerin de kent sözcüğünden türemesine neden olmuştur. Diğer bir deyişle, hem kibarlık hem de görgü, kentte yaşayan bireylerin nitelikleri olarak algılanmıştır. Batıdaki “citizen” kelimesi, yurttaş ve kenttaş anlamına gelmektedir. Eski Yunan Uygarlığı’nda kentlerin, kronolojik açıdan devletten daha önce olması, kenttaş kavramını, yurttaş kavramından daha da eskiye götürmektedir (Keleş, 2005, s. 10).

Şerif Mardin ise sivil toplum ve kent alanı ile ilgili farklı bir konuda ama kavramların birbirine bağlılığını gösteren bir saptamada bulunmuştur. Şerif Mardin’e göre (1983, s. 1918), “bir Batı toplumsal aşaması olarak “sivil toplum” kentte yaşanan dönüşümün etkisiyle ortaya çıkmıştır. Ortaçağın başında hiçbir varlık göstermeyen şehirler, 12. yüzyıldan itibaren ticaretin ve tarımın gelişmesiyle birlikte canlanmaya başlamıştır. Zenginliği korumak ve yararlanmak isteyen soylular, burjuvazi ile anlaşmak zorunda kalmışlardır. Böylece şehirde ortaya çıkan kurumlar ve hukuk, sivil toplumun ilk hareketini oluşturmuştur. Şehirlerde ortaya çıkan özgürlük, batının gelişiminde önemli aşamalardan biri olmuştur.

1.2. Eski ve Yeni Toplumsal Hareketler

Sivil toplumun genişlemesi ve güçlenmesi, büyük ölçüde, toplumsal hareketlere bağlı olarak gerçekleşmiştir. Eski toplumsal hareketler bağlamında proleter hareketlerinden, bağımsızlık, oy hakkı hareketlerinden özellikle bahsedebiliriz. Sivil toplumun günümüzde olduğu gibi güçlü hale gelmesinin 20.

yüzyılın son çeyreğinde başladığını düşünürsek, paralel olarak, yeni toplumsal hareketleri ve bu hareketlerin başat örnekleri olarak feminizm gibi toplumsal cinsiyeti konu edinmiş hareketleri, çevre-hayvan hakları hareketi ve kültürel odaklı hareketleri ele alabiliriz.

Diani'ye göre (1992, s. 7), toplumsal hareket kavramı, informel ilişki temelinde, ortak dayanışmayı içinde barındıran, yaşamın içinde ortaya çıkan, büyük birlikte gerçekleşen faaliyetler olarak tanımlanmaktadır. Shepard'a göre (2013 s. 557), bir eylemin toplumsal hareket olarak adlandırılabilmesi için bulunması gereken özellikler şunlardır:

- Hareket büyük bir insan topluluğunda gerçekleşmelidir.
- Hareketin temelini ideolojiler oluşturmaktadır. İdeolojide, hareketin ortak bir amacı vardır.
- Harekette, örgütlülük esastır. Bütün ögeler, bu örgütlülüğün sonucunda ortaya çıkmaktadır.
- Harekette, süreklilik vardır. Bir anda ortaya çıkmaz ve bir kere gerçekleşip sona ermez. Hareketi ortaya çıkaran nedenler geçmişe dayanmaktadır ve harekette devamlılık esastır.

Toplumsal hareketlerden bahsedilirken, yukarıda da söz edildiği gibi, “eski” ve “yeni” tanımlaması yapılmakta ve böyle bir tanımlama toplumsal hareketlerin taşıdığı amaçlar, yöntemler ve katılımcılar gibi faktörlere dayanılarak ileri sürülmektedir. Özellikle 1968 yılı bu ayrımın ana tarihi olarak kabul edilmektedir. Özdemir'e göre (2019, s. 288), 1968 hareketinin en önemli etkilerinden biri, marksizmin zayıflaması olmuştur. Böylece, toplumsal hareketlerin, yeni bir toplumsal düzen ve toplumu dönüştürme amaçları son bulmuştur. Touraine'e göre de bu dönemden sonra işçi hareketlerinin toplumsal hareketler içindeki rolü azalmaya başlamış ve bu hareketler yerini “yeni toplumsal hareketler”e bırakmıştır.

Eski toplumsal hareketlerin ideolojisi “adaletsizlik” üzerine oturtulmuştur. Bu hareketlerde, ekonomik sorunlar ön plandadır. Cinsiyet, kimlik, kültür, manevi değerler gibi konular, bu hareketlerin içinde çok önemli değildir. İşçiler, esnaf ve

köylülerin oluşturduğu bu hareketlere, İngiltere’de işçi grevleri, Rusya’daki işçi yürüyüşleri, Fransa’da köylülerin ayaklanmaları örnek olarak gösterilebilir. Bu hareketler, özellikle ekonomide ve siyasette ezilen, hakkını alamayan sınıfların hareketleri olarak kabul edilmektedir (Johnston vd., 2016, s. 141-142). Belirtildiği gibi, eski toplumsal hareketlerde ekonomi alanının merkezi konumu ve bu bağlamda, sosyal adalet arayışı bu hareketlerin ana karakterini oluşturur. Yeni toplumsal hareketlerde ise halk kitleleri sınıf üyeliğini birlik içinde harekete geçmede kriter olarak görmemektedir.

Yeni toplumsal hareketler, sanayi toplumundan post-sanayi toplumuna geçiş sürecinde, sınıf menfaatlerini temel alan işçi hareketine karşı cinsiyet, kimlik, değerler gibi konulara önem veren hareketler olarak değerlendirilmektedir. Bu hareketlerin yeni protesto örnekleri içerdiği ve ileri sanayi toplumunun niteliklerini barındırdığı iddia edilmektedir (Coşkun, 2020, s. 136). Inglehart da (1990, s. 50) bu görüş doğrultusunda, değerlerde yaşanan değişimle yeni hareketlerin ortaya çıktığını ve post-materyalist değerlerde yaşanan gelişmeyle yeni hareketlere katılımın yükseldiğini belirtmektedir.

Cohen (1998), yeni toplumsal hareketleri eskilerinden ayıran özellikleri:

- Bireysel ve kültürel kimliklere yönelim
- Sivil toplumun savunulması
- Yaşamsal ihtiyaçlara odaklanma
- Karar verme süreçlerinde yaşanan demokratikleşme
- Gündelik hayata verilen önem
- Katılımcı ve demokratik yapılar olarak ifade etmektedir (aktaran Coşkun, 2020: s. 137-138).

Yeni toplumsal hareketlerin yükselişi liberal demokrasinin temsil krizi ile de bağlantılı bir süreç halinde gerçekleşmiştir. Siyasal sistemde temsil olanağı bulmakta zorlanan çevre ve hayvan hakları hareketleri, feminist hareketler bunların başat örnekleridir. Yeni toplumsal hareketlerin yöntem olarak merkezsiz hareketler olduğu veya bir liderin çevresinde toplanılacak yapıda hareketler

olmaması, bu hareketlerin liberal demokratik yönetimi sorunlu halde bulma karakterleriyle uygunluk içerisindedir.

Eski ve yeni toplumsal hareketlerin ciddi farklar taşıdığı fikri “kopuş” teorileri tarafından ortaya atılmaktadır. Yukarıda bu teorilerin argümanlarına yer verilerek eski ve yeni toplumsal hareketlere yönelik kavramsallaştırma onlar arasındaki farklara değinilerek oluşturulmaya çalışılmıştır. Hem eski hem de yeni toplumsal hareketlere yönelik farklı kuramlar geliştirilmiştir. Ama konumuz toplumsal hareketler teorisinin incelenmesi olmadığı için burada toplumsal hareketlere kısaca değinilmiştir. Eski ve yeni toplumsal hareketlere yönelik “kopuş” teorilerine karşılık bir de “süreklilik” teorileri vardır ki bu görüşe göre toplumsal hareketler arasında böylesi bir kopmadan bahsedilemez ve bu hareketler arasında bir devamlılık söz konusudur. Süreklilik teorilerini savunanlar, yeni toplumsal hareketlerin birçoğunun kökeninin eski toplumsal hareketlere dayandığı ve ele aldıkları konulara dair mücadelenin eski toplumsal hareketlerle başladığını ileri sürmektedir. Aynı zamanda, bu görüşe göre, yeni toplumsal hareketler de sınıfsal olma bağlamının dışında değillerdir ve ayrıca, yeni toplumsal hareketlerin gelişimi yine kapitalizme yönelik bir karşı direniş olarak gerçekleşmiştir.

Offe ve Bagguley’e göre (Offe, 1985, s. 835-836; Bagguley, 1992, s. 31) de yeni hareketlerin temel özellikleri arasında yer alan özgürlük, eşitlik, örgütlenme, katılım gibi unsurlar, işçi sınıfından alınmıştır (aktaran Coşkun, 2020, s. 148-149). Başka bir görüş de, yine, yeni toplumsal hareketlerin kullandığı yöntemlerin eski hareketlerinkiyle aynı veya benzer olduğunu iddia etmektedir. Meksika’daki eski ve yeni toplumsal hareketleri karşılaştırma yaparak inceleyen Helmann (1994, s. 130), bu hareketler arasında kopuştan çok bir süreklilikle karşılaştığını belirtmiştir. Yeni hareketlerin kullandığı yöntemlerin de eski hareketlerden çok farklı olmadığı dile getirilen noktalardandır. Hem eski hem de yeni hareketlerin devletten ayrıcalık almak gibi temel bir stratejileri olduğu vurgulanmaktadır.

Hayvan hakları hareketleri en başta postmateryalist değerlere odaklandığı için yeni toplumsal hareket olarak ele alınmaktadır. Diğer yeni toplumsal hareketlerden farklı noktaysa, hayvan hakları hareketlerinin insan ötesi (posthuman) değerleri kapsamasıdır. Yine, kullanılan protesto yöntemleri eski

toplumsal hareketlerden farklı olmaktadır. Türkiye'deki hayvan hakları savunucuları dikkate alındığında belli bir sınıf üyeliğine dayanan birlikteliğin söz konusu olduğu gözlemlenmemektedir ki, bu da yeni toplumsal hareketlerde grup üyeliğinin başlıca özelliklerindendir. Bununla birlikte, savunucuların sınıf ortalaması gözlemlendiğinde alt sınıfın daha ağırlıkta olduğu görülebilir.

Günümüzde çok sayıda hayvan hakları örgütü bulunmaktadır. Bunun nedeni uzun süre devam eden toplumsal taleplerin belli bir aşamadan sonra kurumsallaşma yoluna başvurmalarıdır. Diğer nedenler ise hayvan kurtarma faaliyetlerinin belli bir ekip çalışması gerektirmesi, bu doğrultuda, bürokratik temaslardan hayvanlar lehine fon elde etmeye kadar pek çok işin resmi örgüt faaliyeti gerektirmesi ve yasama çalışmaları olarak sıralanabilir. Hayvan hakları savunucuları toplumda çoğunluk olmadıkları için siyasal iktidarı ele geçirerek taleplerini uygulama gücüne sahip olamamakta, bu nedenle yasama alanında ilerleme elde etmeye odaklanmaktadır. Bu süreç de belli bir örgütlü faaliyete gereksinim yaratmaktadır. Bunlara rağmen, hayvan hakları hareketleri belli liderler çevresinde oluşan hareketler olmamaktadırlar. Siyasal topluma değil, sivil topluma ait olma ise yeni toplumsal hareket olarak hayvan hakları hareketinin diğer özellikleri ile de uygunluk içerisinde olan bir diğer başat özelliğidir.

1.3. Sivil Toplum Kuruluşları

1.3.1. Sivil Toplum Kuruluşu Kavramının Tanımlaması

Sivil toplum kuruluşlarından, herhangi bir konuya sahip olan veya bireylerce sorunlu görülen bir alanda ilerleme sağlanması isteğiyle, bireylerin gönüllü katılımıyla oluşturulan, gelir elde etme veya başka türden bir kişisel çıkar elde etme amacı ve siyasal iktidarı elde etme amacı taşımayan, devlete/hükumete bağımlı olmayan, kendi kararlarını bağımsızca alabilen, karar alma süreçlerinde kendi üyelerine herhangi bir baskı uygulamayan ve bu bağlamda dahili demokrasiye sahip olan, aldığı kararları kendisinin dışında kalan örgütlere ve bireylere zorla uygulatmağa çalışmayan oluşumlar olarak bahsedilebilir. Dernekler, vakıflar ve yurttaşlarca yukarıda belirtilen tanımlaya uygun gelecek şekilde oluşturulan her türlü platform bu oluşumlara örnek olarak gösterilebilir.

Sivil toplum, demokratik sistemlerde siyasal topluma karşı örgütlenmiştir. Özellikle 1990’larda bu örgütlenmenin hızlı bir şekilde yayılmasıyla bu dönemi “Sivil toplum kuruluşları dönemi” olarak adlandıranlar olmuştur (Belge, 1998, s. 23).

1.3.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Özellikleri

Kneer (1997, s. 235-236), sivil toplumu, tanımının yapılması güç bir kavram olarak belirtmiş ama sivil toplum kuruluşlarına yönelik bir takım özellikler sıralamıştır:

- Bireylerin gönüllü katılımı ile kurulan sivil oluşum, dernek gibi birlikteliklerdir.
- Siyasal otorite karşısında bağımsız kuruluşlardır. Bundan dolayı, siyasal otoriteden özerktirler ve otoritenin bir parçası değildirler.
- Kuruluşu oluşturan üyeler, toplumun farklı sınıflarındandır. Kuruluştaki heterojen bir yapı bulunmaktadır.
- Kanunla kurulan kuruluşlardır. Bundan ötürü, yasal zeminde olan bu kuruluşlarda, hem iç hem de dış ilişkilerde insan haklarına saygı ön plandadır.
- Bu kuruluşlarda üyeler arasında karşılıklı sevgi, saygı, dayanışmaya dayanan bir sivil davranış bulunmaktadır. Dışardan gelebilecek bir baskıya maruz kalmadan, kendi kendilerini denetlemektedirler.
- Bu kuruluşların bünyesinde idealler yer almaktadır. Ayrıca bu kuruluşlar arasında gerilime dayanan bir ilişkinin varlığı söz konusudur.

Öğretide, sivil toplum kuruluşlarının kar amacı gütmemesi, gönüllü üyelik ve ortak değerler etrafında birleşen bireylerce oluşturulan örgütlü yapılar olduğuna vurgu yapılır. Gönüllülüğün öne çıkması grup üyelerinin çıkarlarının değil ortak yararın öncelikli amaç olmasını gerektirir. Bu nedenle odalar, borsalar ve mesleki birlikler böyle bir tanımlamada sivil toplum kuruluşu olarak nitelenmez. Bununla beraber burada ifade edilen tanımlama ve yaklaşımların ülkelere göre değiştiğini de göz ardı etmemek gerekir (Alemdar, 2013, s. 179).

İlhan Tekeli de (2017, s. 144-145) sivil toplum kuruluşların ortak özelliklerinden bahsetmiş ve bir takım kuruluşları bu alanın dışında bırakmıştır. Ona göre, sivil toplum kuruluşlarının birinci özelliği “gönüllülük ve özel alandan fedakarlık yapılması”dır. Zamanla, toplumsal ilişkilerden, maddiyattan fedakarlık yapılmaktadır. İkinci özellik, bu kuruluşların esas amacının toplumsal yapıya katkıda bulunmasıdır. Tekeli’ye göre, üçüncü nitelik, yatay ilişkinin kuruluşlar arasında öncelikli olmasıdır. Bu da sivil toplum kuruluşlarında demokrasinin ilerlemesi fonksiyonuyla ilişkilidir. Bu kuruluşlardan beklenen, sosyal yapıdaki tüm gruplarla eşit ilişki kurulmasıdır. Son özellik, bu kuruluşların belli bir alanda uzmanlaşmış olmalarıdır. Bu nitelikte, sivil toplum kuruluşları, sosyal hareketliliğin örgütlülüğü bakımından önem kazanırlar. Ayrıca bu nitelik, sivil toplumun partilileşmesini engellemektedir. Tekeli’ye göre, bu nitelikler meslek kuruluşları, sendikalar, kooperatifler, tarikatlar gibi örgütleri sivil toplumun dışına atmaktadır.

1.3.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri

Günümüzde birçok ülke temsili demokrasi ile yönetilmektedir. Bu yönetimde, bireylerinin taleplerinin çok az bir bölümü siyasal otorite tarafından gerçekleştirilmektedir. Bireyin talepleri ile siyasal otoritenin gerçekleştirdikleri arasındaki fark oldukça fazladır. Sivil toplum kuruluşları bu farkı kapatma işlevini yüklenmekte, meşruiyetini de bu işleve dayandırmaktadır. Günümüz demokrasisi yurttaş açığını azaltarak kalitesini yükseltmeyi, iki farklı meşruiyete dayanan kamu kuruluşlarının ve sivil toplum kuruluşlarının bir arada varlığına olanak vererek gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Siyasal otorite, bireylerin isteklerine ve yaşam haklarına saygı duymaktadır. Bundan dolayı da siyasal otorite, bu kuruluşların meşruiyetini, faaliyet alanlarını genişletmeye çalışmaktadır (Tekeli, 2017, s. 140-141). Güçlü bir sivil toplum devleti meşruiyet krizinden korur. Herhangi bir zaman diliminde ortaya çıkacak ve toplumu olumsuz yönde etkileyecek büyük bir siyasal sorun sırasında, eğer ülkede güçlü bir sivil toplumun varlığı söz konusuysa yurttaşlar konuyu sağduyu ile müzakere etmeye istekli olurlar. Zira, büyük ölçüde, yurttaşların sivil toplum alanındaki eski birikimlerinin varlığı burada göz önüne alınmaktadır ve böyle bir beklenti de ülkedeki sivil toplumun yapısına bakılarak oluşturulmaktadır. Sivil toplumun güçlü olmadığı

sistemler demokrasi kültürünün yoksunluğu nedeniyle çok kırılgandır ve ilk büyük krizde çökmeye meyilli olacaklardır. Bunun yanı sıra, sivil toplum kuruluşlarının önemi onların hem de bireylerin kendilerini gerçekleştirebildiği alanlar olmasında yatar. Bireyler sivil toplum kuruluşları aracılığıyla seçim dışı dönemlerde de siyasal iktidarı denetleme ve ona etki etme imkanını elde ederken, aynı zamanda kendi dünya görüşlerine göre sorunlu olarak belirledikleri konuları düzeltme, kendi dünyalarınca kamusalait olacak bir şeyler inşa etme fırsatını yakalarlar. Güçlü sivil toplum güçlü bireyle eşit anlama gelir. Böyle bir sivil toplumun söz konusu olması toplumsal ilerlemenin tepeden inme yöntemle değil, toplumun kendi içindeki süreçlerle elde edilmesini sağlar. Toplum, devletin diktası ile kendini oluşturmaz ve bireyler kendilerini daha özgüvenli, yaratıcı, özgür hissederekler.

Sivil toplum kuruluşlarının önemli bir işlevi de çoğulculuğu esas alan bir toplum yapısına katkı vermesidir. Sivil Toplum Kuruluşları (STK), serbest piyasa ekonomisine ve siyasal sistemin uygulamalarına karşı bir aracı rolü üstlenirler. Böylece, ülkedeki yönetim sistemine katkı verirler. Bundan dolayı, siyasal sistemin gerçekleştirdiği politikalara STK'lar destek verdiğinde, bu politikaların hayata geçirilmesi daha da kolaylaşmaktadır (Erözden, 1998, s. 14).

STK'lar çoğu zaman siyasal sistemi etkilemek maksadıyla çalışmazlar. Çoğu kez siyaset dışındaki alanlarda da faaliyet gösterirler. Toplum ile ilgili konular ya da toplumda ikincil plana atılan alanlardaki eksikliğin, STK'ların gönüllü katılımıyla kapatılması, örnek olarak gösterilebilir (Klein, 2000, s. 61). Örneğin, bireylerin doğal bölgelere veya gidilmesi zor olan coğrafi alanlara seyahat etmek için birlikler oluşturması veya bisiklet tutkularının kulüpleri kurması bu gibi, politik alana çok uzak sivil toplum kuruluşları olarak gösterilebilir. Bireyler mutluluğu toplumsallaşma ve paylaşım süreçleri içinde arayabilirler. Sivil toplumun önemi, hem de bu isteklerin gerçekleştirilmesi işlevini göre bilmesinde yatar.

Sivil toplum kuruluşlarının bir bölümü alt gelir grubundakılara yönelik yardım odaklı çalışmalar yürütmektedir. Burada hem maddi yardımlar hem de hizmetler söz konusu olmaktadır ki, bunlar sivil toplum kuruluşlarının sosyal işlevlerini ifade etmektedir. Aynı zamanda, küreselleşme süreciyle birlikte

uluslararası ölçekte faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ortaya çıkmış, bu STK'lar bireylerin kendi ülkelerine çok uzak olan herhangi bir yerde yaşanan sorunlara dikkat göstermelerine ve dünya insanları arasında karşılıklı duyarlılığın artmasına hizmet etmiştir.

İsmail Akbal ise sivil toplum kuruluşlarının işlevlerini aşağıdaki şekilde sıralamaktadır (2017, s. 117-118):

- Kamuoyu oluşturarak bireylerin taleplerini dile getirmek. Bu işlev, sivil toplum kuruluşlarını toplum nezdinde meşrulaştırıcı bir güce dönüştürmektedir. Toplumda çeşitli kesimler tarafından alınan karar ve görüşlerin meşrulaştırılmasındaki rolleri, onları toplum nezdinde önemli bir yere getirmiştir.

- Çoğulcu ve katılımcı bir demokratik düzenin tesisinde rol oynamak. Toplumun farklı gruplarının fikirlerinin STK'lar vasıtasıyla toplumda tartışılması, çoğulcu ve katılımcı bir demokrasi kültürünün oluşmasına neden olmaktadır. Böylece, STK'lar demokrasinin içselleştirilmesinde önemli bir faaliyet göstererek adeta demokrasi okulu görevi görmektedirler.

- STK'lar, siyasal sistemin bazı uygulamalarına karşı köprü görevi görürler. Böylece, siyasal sistemin bazı dayatmalarını engelleyerek, sosyal dayanışma unsuru haline gelirler veya bu dayatmaların daha sorunsuz geçmesini sağlayabilirler (Erözden, 2005, s. 15).

- STK'lar sayesinde bireyler, miting, yürüyüş, imza gibi yollarla pasiflikten aktif vatandaşlığa geçerler. Böylece, birey, demokratik siyasi kültürü öğrenir, her düzeyde siyasete daha fazla katılım fırsatı bulur.

- İnsan hakları, salgın hastalıklar, çevre sorunlarının küresel çapta ortak bir sorun haline dönüşmesiyle birçok sorunun çözümünde uluslararası alanda faaliyette olan STK'lar ortaya çıkmıştır. Bu tür küresel sorunların çözümünde devletleri harekete geçirmek ve alınacak ortak kararlar konusunda Greenpeace gibi uluslararası sivil toplum kuruluşları önemli görevler üstlenmişlerdir (Robertson, 1999, s. 218).

1.3.4. Sivil Toplum Kuruluşları – Siyasal İktidar İlişkisi

Sivil toplum kuruluşları faaliyet gösterdikleri alanlarla ilgili olan toplum kesimlerinin görüş ve taleplerini toplayarak hükumete iletmekte, böylece bireylerin görüşlerinin siyasal sisteme dahil edilmesini sağlamaktadır. Bu, sivil toplum kuruluşlarının karar alma sürecinde siyasal iktidarı etkilemesi ile gerçekleşmektedir. Sivil toplum kuruluşları hem yeni bir yasa kabulü veya hükümetçe yeni bir uygulamanın hayata geçirilmesi gibi süreçlerde kararların temsil ettikleri grupların görüşlerine göre alınmasına çalışabilir hem mevcut uygulamaların değiştirilmesi veya ortadan kaldırılması için baskı oluşturabilir hem de kendisi yasal bir yeniliğin getirilmesi için girişimde bulunabilir. Sivil toplum kuruluşları her ne kadar siyasal oluşumlar olmasa da temsil ettikleri grupların haklarını korumak veya faaliyet alanlarındaki sorunların düzeltilmesi gerekliliği duydukları için sık sık karar alma süreçlerini etkileme ihtiyacı duyabilmekteler. Bunların yanı sıra, siyasal iktidar, yeni bir uygulamaya gidilirken uygulamanın konusu olan alanda uzmanlaşmış sivil toplum örgütünden destek alabilir veya yeni bir yasanın kabulüne hazırlık aşamasındayken bakanlıklar, parlamentodaki komisyonlar, söz konusu alanlarda uzmanlaşmış sivil toplum örgütlerinin görüşlerini toplayarak bu oluşumlardan faydalanabilirler.

1.3.4.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Karar Alma Süreçlerini Etkileme Yöntemleri

Sivil toplum kuruluşları, yukarıda sözü edilen amaçlar doğrultusunda siyasal iktidara yönelik olarak çeşitli etkileme yöntemleri kullanmaktadırlar. Bu yöntemler arasında ikna yöntemi, genelde, sivil toplum kuruluşlarının ilk başvurdukları yöntemdir. Bu yöntemle sonuç alınması diğer yöntemlere göre daha kolay olduğundan sivil toplum kuruluşlarınca daha çok tercih edilmektedir. Sivil toplum kuruluşları yürütme yoksa yasama erklerinden hangisine daha çok etki edeceklerine ülkedeki siyasal sistemin yapısına göre karar vermektedirler. Hangi erk karar almada daha çok güç sahibiyse STK'lar da etkileme sürecinde o erkine üzerine odaklanırlar. Parlamentonun daha çok güç sahibi olduğu ülkelerde ikna yöntemi doğrultusunda STK'lar tarafından parlamento komisyonlarına heyetler gönderme, milletvekillerine yönelik lobicilik faaliyetinde bulunma, değiştirilmesi öngörülen konu ile ilgili araştırmalar yapmakla rapor hazırlayıp sunma, ikna edici

proje sunma gibi yöntemlere gidilir. Güçlerin yürütme erkinde bulunduğu ülkelerde ise STK'lar daha çok devlet başkanına, bakanlar kuruluna, iktidardaki siyasal partilere yönelik etki etme çabası içine girmektedirler. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin uygulandığı Türkiye Cumhuriyetinde STK'lar hem yasama hem de yürütme erkleri üzerinde baskı oluşturmaya çalışmakta ama yasama organı olan TBMM üzerine daha çok odaklanılmaktadır.

Ne var ki, sivil toplum kuruluşlarının karar almada yetkili kişileri etkileme usulü her zaman böyle kamuya açık şekilde gerçekleşmemektedir. Kışlalı'ya göre (2010, s. 303), STK'lar gizliden gizliye siyasal sisteme yönelik faaliyetlerde bulunabilirler. Bunlar arasında para yardımları, rüşvet veya tehdit gibi yöntemler belirtilebilir.

Sivil toplum kuruluşlarının sıklıkla başvurduğu bir diğer karar alma sürecini etkileme yöntemi de kitlesel eylemlerdir. Mitingler düzenleme, yürüyüşler yapma, oturma eylemi, toplu halde gerçekleştirilen kamuoyu açıklamaları vb. sokak gösterileri, hükümetçe uygulamaya konulan kararları boykot etme, sivil itaatsizlik eylemleri, açlık grevleri bunlara örnek olarak gösterilebilir. Sivil toplum örgütleri karar alma süreçlerine etkilerini artırmak için kamuoyundan da destek toplamaya çalışmakta, böylelikle, kendilerini hükümet karşısında daha güçlü göstermeyi amaçlamaktadırlar. Kamuoyuna hitap eden kampanyalar düzenlemek, sosyal medya çalışmaları yapmak, televizyon kanallarında, gazete ve dergilerde yer almaya çalışmak, brifingler, panel ve sempozyumlar düzenlemek, akademik yayımlarla toplumda belli görüşlerin kendine yer edinmesini elde etmek ve imza toplama kampanyaları düzenlemek gibi faaliyetler bunlara örnek olarak gösterilebilir. Aynı zaman sivil toplum kuruluşları değiştirilmesini istedikleri yasanın halk oylamasına götürülmesi için vatandaşlardan imza toplama (bu yöntem ancak ilgili yasalarca böyle bir uygulamaya gidilmesine izin veren ülkelerde hayata geçirilebilir), parlamenterlere ve yürütme erkinin temsilcilerine yönelik halk oylamasına gidilmesi için ikna çalışması yapma gibi yöntemlere gidebilirler.

2. SİYASAL KATILIM

2.1. Siyasal Katılım Kavramının Tanımlaması

Siyasal katılım siyasi boyutta çok sayıda davranışı içinde barındırmaktadır. Herhangi bir siyasal sistem içinde vatandaşların siyasal sisteme yönelik hangi durum, tutum ve davranışlara sahip olmasını içermekle birlikte (Tatar, 1997, s. 69), “*siyasal katılmayı, vatandaşların, merkezi ve yerel devlet organlarının, personelini yahut kararlarını etkilemek üzere kendilerince ya da başkalarınca tasarlanmış; hukuki ve hukuk dışı, başarılı ya da başarısız eylemlere girişmeleri olarak*” tanımlayabiliriz (Özbudun, 1975, s. 4).

Çukurçayır’a göre (2003, s. 64-65), “siyaset bilimcilerin birçoğu, halk katılımını siyasal sistemlerin çağdaş olup olmamasının ana belirleyicilerinden biri olarak görmektedir. Genel ve yerel seçimler ise halkın siyasal sisteme katılmasının en belirgin araçlarıdır. Halkın kendi egemenliğini doğrudan kullanması mümkün olmadığında demokrasinin ana ögesi olan seçimlere başvurulur ve halk tarafından kendilerini yönetmek yetkisi verilmek için temsilciler belirlenir”. Ama siyasal katılım sadece bireylerin seçimlerde oy kullanma eylemini kapsamamaktadır. Burada, liberal demokrasinin sunduğu temsilin, bireysel katılım bağlamında ideal bulunmadığını belirtmekte yarar vardır. Seçimler her ne kadar merkezi konumda olsa da bireylerin başvuracağı siyasal katılım yollarının büyük bölümü oy verme eyleminin dışında kalan katılım türleridir. Sivil toplum kuruluşları açısından baktığımızda ise STK’ların seçimlerden anlaştığı bir partiyi galip çıkarmasının çok zor olduğu durumu ile karşılaşırız. Bu nedenle de seçim dışı dönemlerde sivil toplum kuruluşları daha aktiftir ve siyasal katılımı hükümet politikalarını çeşitli yöntemlerle etkilemeye çalışmakla, daha çok, seçim dışı dönemlerde gösterirler. Bunlarla birlikte, bir sivil toplum kuruluşu üyesi veya gönüllüsü olan bireyin kendini örgütlü toplumun bir ferdi olarak göreceğinden dolayı, seçimlere diğer yurttaşlara göre daha aktif şekilde katılacağı kuvvetle muhtemeldir.

Siyasal olaylara yönelik bireylerin tutum ve davranışları farklılık göstermektedir. Bazı bireyler kendilerine sunulduğu şekliyle siyasal olguları kabul etse de, bazı bireyler bu olguları değiştirmek için çalışırlar. Siyasal katılma, kişilerin siyasal olaylara yönelik her türlü durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını ifade etmektedir (Daver, 1976, s. 203). Bireylerin siyasal katılımı kimi zaman siyasal konulara duyulan ilgiden kimi zaman şahsi bir problemi ortadan kaldırma arayışı içinde olmaktan kaynaklanabilir. Bireylerin siyasal hayata katılımları eşit bir düzeyde gerçekleşmemektedir. Siyasal katılım, kimi zaman sadece bir merak kimi zaman yoğun bir eylem şeklinde ortaya çıkabilir (Tok, 2011, s. 260).

Kalaycıoğlu (1983, s. 10), siyasal bir eylem olarak değerlendirdiği siyasal katılmayı, bireylerin kendi kendine almış oldukları kararların ve seçimlerin sonucunda siyasal kararların belirlenmesi konumuna erişecekleri veya artık bu konuma erişerek karar alma yetkisine sahip olanlara etki etmek üzere giriştikleri faaliyetler olarak tanımlamaktadır. Bireylerin istek ve çıkarlardan yola çıkarak ülkesel veya uluslararası ölçekte, siyasal iktidarlara ve siyasal erke sahip bulunanlara etki etmesi veya doğrudan politik süreçlere müdahil olması siyasal katılım olarak ifade edilmektedir (Dursun, 2008, s. 243).

Nie ve Verba (1972) ise bireylerin, hükümette yer alacak görevlilerin belirlenmesi ve hükümetteki kişilerin icraatlarının etkilenmesi amacıyla başvurdukları yasal faaliyetleri siyasal katılım olarak tanımlamaktadır. Bu tezde inceleme alanımız yasal bir örgüt olan HAYTAP ve onun katılımcısı olan bireyler olduğu için yasal olan siyasal katılma biçimi esas alınacaktır. Bunun nedeni HAYTAP'ın tüm faaliyetlerinin ülke yasalarınca düzenlenmiş faaliyetler olmasıdır.

Siyasal katılım kavramının tanımlanmasına yönelik en çok tartışılan konulardan biri niyet ve irade problemi ile ilgilidir. Weiner'e göre, siyasal katılma yalnızca bireylerin kendi iradeleri ile gerçekleşen eylemlerle sınırlı olmaktadır. Huntington ve Nelson ise siyasal katılmanın kapsamına bireylerin kendi iradeleri dışında veya bir takım zorlamalar içinde hayata geçirdikleri eylemleri de dahil etmektedir. Siyasal katılma, bu müzakereler doğrultusunda gönüllü ve zorunlu olmak üzere ikiye bölünmektedir (Özbudun, 1975, s. 3).

Siyasal katılma devlet yönetiminde yer alan kişilerle yönetilenler arasında köprü rolü oynamaktadır ve bu, siyasal katılmanın en önemli işlevidir. Yönetilenler kendi taleplerini siyasi erki elinde bulunduranlara iletmekte ve siyasi erki elinde bulunduranlar da egemenliklerini devam ettirmek için bu taleplere karşılık vermektedir. Bu denklem, siyasal katılım için sürekliliği temin eder ve bu süreklilik ülkede huzurlu bir ortamın var olabilmesi için çok önemlidir. Siyasal katılım, bir araç olmakla birlikte, aynı zamanda, bir amaç olarak değerlendirilmelidir. Siyasal katılım, bireylerin, yönetimde yer almalarına, kendi görüşlerini ifade etmelerine, ülkesel konularda alınacak kararlarda söz sahibi olmalarına ve uluslararası nitelikte önemli görülen konularda kendi siyasi tavırlarını ortaya koymalarına imkan tanımaktadır (Yıldız, 2014, s. 24).

Siyasal katılım kavramına yönelik farklı bakış açıları yukarıda ele alınarak bir tanımlama oluşturulmaya çalışılmıştır. Siyasal katılıma yönelik, hem bireylerin sadece sergilediği eylemleri siyasal katılım kavramı içine alan yaklaşımlar, hem de bireylerin sadece eylemlerinin değil tutum, yönelim veya ilgilerinin de siyasal katılım sayılacağını savunan yaklaşımlar mevcuttur. Bunun yanı sıra, sadece yasal faaliyetleri siyasal katılımın kapsamına alan ve diğer yandan, yasal olmayan faaliyetleri de siyasal katılım türü olarak kabul eden yaklaşımlar söz konusudur. Bunlarla birlikte, gönüllü ya da zorunlu katılım ayrımı yapanlar ve siyasal katılımı bireyin siyasal iktidarın aldığı kararları etkilemesi süreci olarak tanımlayıp siyasal katılım olgusunun otorite ile ilişkisini kuranlar da mevcuttur. Bu çalışmanın örneğini, gönüllü katılımı esas alarak siyasal sistem karşısında tutum ve davranışlar gösterilmesi ve bunun yasal yollarla gerçekleştirilmesi bağlamında olan bir siyasal katılım yaklaşımıyla inceleyeceğiz. Siyasal katılımın biçim ve boyutları, onu etkileyen faktörler aşağıdaki bölümlerde ele alınacaktır.

2.2. Siyasal Katılımın Biçimleri

Milbrath, “Political Participation” isimli çalışmasında biçim ve türleri açısından ele alarak siyasal katılımı aşağıdaki gibi sınıflandırmıştır (Çam, 1995, s. 172-173):

- Açık-gizli katılma: Kişilerin davranışlarından bazıları herkesin görebileceği şekilde olmakta, bazıları ise kişilerin kendine özgü gizliliğini taşımaktadır.

- Zorunlu-bağımsız katılma: Bir ülkedeki mevcut kanunlar bireylerin belli siyasal katılımı bulunmalarını zorunlu kılmaktadır ve böylesi bir katılımı zorunlu katılım olarak değerlendirebiliriz. Bireylerin kendi verdikleri kararlar doğrultusunda siyasal davranışta bulunmaları ise bağımsız siyasal katılımdır.

- Sürekli katılma ve süreksiz katılma: Bireylerin oy kullanmaları, sadece seçim dönemlerinde hayata geçirilen bir faaliyet olduğundan, sürekli bir katılma değildir. Ama siyasi parti üyeliği veya bir siyasi kimlik taşıyarak savunulan ideoloji doğrultusunda eylemde bulunmak sürekli bir katılımdır.

- Siyasal sisteme veren ve alan katılma: Bireylerin seçimlerde oy kullanmaları gibi eylemler siyasal sisteme katkı sağlarken, siyasal sistemden birtakım hizmetler için talepte bulunmak bireylerin sistemden bir şeyler alması olarak değerlendirilebilir.

- Açıklayıcı-araçsal katılma: Bu, kesin bir şekilde çizilmesi zor olan bir ayrımdır. Bunun nedeni ise herhangi bir durumda ve herhangi bir birey için açıklayıcı olan siyasal katılımın başka bir birey tarafından araçsal olarak görülebmesidir.

- Sözlü-sözsüz katılma: Sözlü siyasal katılma, herhangi bir siyasi konu hakkında diğer bireylerle tartışma veya bir açık oturuma katılma olarak örneklendirilebilir. Sözsüz siyasal katılmaya örnek olarak ise, mektup yazma veya bir protesto eyleminde yer alma gösterilebilir.

- Sosyal-sosyal olmayan katılma: Siyasal katılım herhangi bir grup dinamiği belirtisi taşıyorsa bu, sosyal katılım, taşımiyorsa ise, sosyal olmayan katılımdır.

2.3. Siyasal Katılımın Boyutları

Lester W. Milbrath tarafından bireylerin gösterdiği siyasal katılım düzeylerine yönelik zorluk derecesi esas alınarak bir sınıflandırma geliştirilmiştir.

Milbrath, en kolay katılma eylemlerine izleyici davranışları; zor eylemlere geçiş eylemleri ve daha zor olanlara da gladyatör eylemler olarak adlandırma getirmiştir (Çukurçayır, 2002, s. 48).

Tablo 2.1: Milbrath'ın Siyasal Katılım Düzeyi Hiyerarşisi

GLADYATÖR	Kamusal bir görev ya da bir siyasal parti içinde görev sahibi olmak	
	Bir görev için aday olmak	
	Siyasal amaçlı para temin etmek	
	Önemli bir parti toplantısına katılma	Aday belirleme toplantısı
		Strateji toplantısı
	Siyasal bir partide aktif bir üye olmak	
GEÇİŞ	Zamanı siyasal bir kampanyada sarf etmek	
	Bir mitinge ya da toplantıya katılma	
	Bir parti ya da adaya para yardımında bulunmak	
İZLEYİCİ	Kamu görevlileri veya siyasal parti lideriyle temasta bulunmak	
	Bir parti ya da aday rozeti taşımak, arabasına bunu yapıştırmak	
	Bir kişiyi belirli bir yönde oy vermesini sağlamak için ikna etmeye çalışmak	
	Bir siyasal tartışma başlatmak	
	Oylamaya katılmak	
	Kendini siyasal dürtülere (uyarılara) karşı açık tutmak	
	Hareketsiz – Kayıtsızlar (Apechetics)	

Kaynak: Akay, E. (2006). Siyasal Toplumsallaşma, Siyasal Kültür ve Siyasal Katılım Arasındaki İlişkinin Kavramsal Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kalaycıoğlu, Milbrath'ın sınıflandırmasına bir takım eleştirilerde bulunmuştur. Milbrath, bu sınıflandırmayı her bir eylemin zorluk derecesini esas alarak belirlemiştir. Yani, bireylerin göstermiş oldukları bu davranışlar seçimlerin yapıldığı döneme, zamana ve ülkeye göre farklılık göstermekte, böylelikle bu eylemler kolay gruba, zor gruba ve geçiş grubuna ait edilmektedir. Siyasal eylemlerin ne kadar zor ve kolay olması ülkeden ülkeye değişiklik gösterdiği gibi bir ülke içinde topluluktan topluluğa da farklılık göstermektedir. Kalaycıoğlu'na göre, böyle bir sınıflandırma karşılaştırmalı araştırmalarda yapıldığında güvenilir

sonuçlar elde edilmesi açısından sorun yaratabilecektir (Kalaycıoğlu, 1983, s. 11-12; aktaran Akay, 2006, s. 102).

Verba ve Nie Amerika'daki katılımı inceledikleri çalışmalarında siyasal katılımın düzeyleri ile ilgili altı sınıflandırma belirlemiştir:

- Siyasal süreçlerin tamamen dışında bulunanlar: Bu bireyler hiç bir siyasal katılım faaliyetlerinde bulunmazlar, seçimlerde oy vermeden dahi kaçınırlar.

- Yalnızca seçimlerde oy verenler: Bu bireyler yalnızca seçimlerde oy vermektedirler.

- Kişisel sınırlı siyasal katılmalar: Bu kişiler seçimlerde oy vermekten ilave, kendi özel sorunlarına çözüm bulmak üzere siyasal katılımda bulunurlar. Bu kişiler genellikle devlet memurları olmaktadır.

- Topluluk düzeyinde siyasal katılma: Bazı bireyler kendi çevreleriyle ilgili sorunların veya toplumsal alandaki sorunların çözüme kavuşturulması için kısmen bireysel ama genel olarak gruplar vasıtasıyla politik süreçlere etki etmek için çalışmaktalar.

- Kampanyacılar: Bireylerden bazıları seçim dönemlerinde siyasal partilerin yapmış oldukları kampanyalara aktif şekilde katılmaktadırlar.

- Bazı bireyler ise yukarıda sıralananlardan ilave, siyasi partilerde bir görev üstlenmek de dahil olmak üzere her türlü politik faaliyetlerde bulunmaktadırlar (Turan, 1986, s. 78).

Samuel Barnes ve Max Kaase ise bireylerin siyasal katılımına yönelik aşağıdaki şekilde bir sınıflandırma geliştirmiştir:

- Olağan siyasal katılma: Bireylerin seçimle belirlenmek suretiyle siyasal rejimce konulan kurallara ve normlara uymakla gerçekleştirdiği eylemlerdir.

- Olağandışı siyasal katılma: Bireyler siyasal rejim tarafından konulan kural ve normlara karşı çıkararak gerçekleştirdiği eylemler olağandışı siyasal katılımdır. Herhangi bir yeri işgal etme, işçilerin greve gitmesi, boykot, toplu dilekçe gibi eylemler olağandışı siyasal katılmaya örnek olarak gösterilebilir. Bu eylemler

protesto ve baskı davranışı olarak iki yere ayrılmaktadır. (Barnes & Kaase, 1979, s. 42-49; aktaran Kalaycıoğlu, 1984, s. 204-205).

2.4. Siyasal Katılımı Etkileyen Faktörler

Bireyler siyasal katılma davranışı gösterirken kendi psikolojik durumlarından içinde bulundukları çevrenin yapısına, sosyal durumlarına kadar pek çok faktörden etkilenmektedirler. Tüm bunların yanı sıra, ülkenin siyasal yapısı da siyasal katılmanın gerçekleştirilmesi açısından oldukça önemlidir. Siyasal katılmanı etkileyen faktörleri siyasal, psikolojik ve sosyo-ekonomik faktörler olarak üç başlık altında inceleyeceğiz.

2.4.1. Siyasal Faktörler

Bireylerin siyasal katılım düzeyleri ülkelerindeki siyasal yapıdan ve bu yapını oluşturan düzenlemelerden ciddi ölçüde etkilenmektedir. Bu düzenlemelerin başında hukuki kurallar gelmektedir ki, bunlar seçimler de dahil olmak üzere bireylerin gösterebileceği birçok siyasal katılım türüne belli çerçeveler getirmektedir. Vatandaşların gösterecekleri siyasal katılıma yönelik uluslararası metinler, ülke anayasası ve kanunlarla birtakım sınırlar belirlenmiştir. Vatandaşların hakları, siyasal süreçlere nasıl katılacakları ve siyasal hakların kullanıldığı sırada hangi kurallara uymaları gerektiği hukuki metinlerle düzenlenmiştir. Seçimlerde oy kullanma, seçme ve seçilme hakkı gibi konularda belli sınırlar çizilmiştir (Dursun, 2006). Bunun yanı sıra, ülkenin siyasal yapısı, demokrasi ile yönetilip yönetilmediği, ifade özgürlüğü ve diğer temel insan hak ve hürriyetlerinin güvence altında olup olmadığı önemlidir. Bireyler siyasal katılım türlerinden herhangi birini gerçekleştirirken devletten baskı görürlerse veya tehdit altında olduklarını hissedersen, siyasal katılım göstermekten çekineceklerdir. Demokratik yönetim yapısının, hukuk devletinin bulunmadığı ortamlarda doğal siyasal katılımın gerçekleşmesi olanağı da düşüktür. Eğer bir ülkede tüm fikirlerin siyasal sisteme aktarılması için olanaklı bir düzen var ise siyasal katılımın düzeyi de yüksek olacaktır. Özellikle, rekabet halindeki farklı siyasal partilerin varlığı bireylerin siyasal katılımını artırmakta, parti sistemleri ve seçim sistemleri siyasal katılımın etkileyicileri arasında yerini almaktadır. Toplumdaki siyasal kültürün

yapısı ise bireylerin siyasal katılımlarının oluşumunda dikkat edilmesi gereken bir diğer etkidir.

2.4.2. Psikolojik Faktörler

Bireyler siyasal katılım davranışında bulunurken kendi psikolojik durumlarından büyük ölçüde etkilenmektedirler. Siyasal katılımı etkileyen bu psikolojik faktörler olumlu ve olumsuz olarak ikiye bölünmektedir.

Siyasal katılımı olumlu yönde etkileyen birçok psikolojik değişken söz konusudur. ‘Deniz Baykal bu değişkenleri dört değişken olarak belirtmiştir. Bunlar etkenlik duygusu, vatandaşlık görevi duygusu, kendisini başkalarının yerine koyabilme yeteneği yani empati ve sosyal girişkenlik duygusudur (Tatar, 1997, s. 113; aktaran Teke, 2016, s. 17).

Baykal, etkenlik duygusunun en önemli değişken olduğunu düşünmektedir. Ona göre, etkenlik duygusu, kişilerin kendilerinin güçlü olmalarıyla ilgili bir bilince sahip olarak çevrelerini kontrol etmeye yönelik duygularından kaynaklanmaktadır. Siyasal katılıma önemli etkisi bulunan bir diğer faktör yurttaşlık görevi duygusudur. Eğitim ve gelir seviyesi yüksek olan bireylerde ise yurttaşlık görevi duygusu daha yüksek olmaktadır. Bazı bireyler sosyal ilişkiler sırasında girişken olmaktadır ve bu bireyler sosyal ve politik yaşama katılım konusunda daha etkindirler (Çukurçayır, 2000, s. 69-71; aktaran Teke, 2016, s. 2017). Kendilerini diğer bireylerin yerine koyabilme yeteneği bulunan bireyler kendi kalıpları içinde kalmadıklarından dolayı siyasal hayatta da daha aktif olmaktadır. Bu etkenler birbirine bağlı şekildedir. Örneğin, sosyal girişkenlik duygusu yüksek olan bireylerde etkenlik duygusu da yüksektir (Tatar, 1997, s. 114; aktaran Teke, 2016, s. 17).

Kalaycıoğlu (1983, s. 41-43), siyasal ilgi ve bilişim değişkenlerinin de siyasal katılımı etkilediğini belirtmektedir: Siyasal süreçleri devamlı ve düzenli bir şekilde izleme eğilimi siyasal ilgidir. Bireylerin siyasal ilgileri yüksek olduğunda siyasal süreçlerde aktif yer almaları ve siyasal süreçleri algılamaları kolaylaşmaktadır. Siyasal ilgi bireylerin siyasal eylemlere olan yatkınlığını desteklemektedir. Siyasal ilgi yükseldikçe bireyler gerçekleştirmesi daha zor olan eylemlerle ilgili kendini hazır hissetmektedir. Bilişim veya siyasal bilgi, bireylerin

siyasal eylem aşamasına geçebilmeleri için en önemli etkenlerdendir. Kitleler, siyasal iktidara sahip olanlar karşısında yeterli düzeyde becerilere, imkanlara ve motivasyona sahip olsalar da onlara karşı harekete geçememektedirler. Siyasal iktidardan beklentilerin olması, siyasal iktidarda yer alanlarla hangi yolla başa çıkabileceğini bilme ve diğer koşulların olduğu bir ortamın varlığı söz konusu olduğunda bireyler, eylem düzeyine geçebilmektedir. Bireylerin siyasal bilgisinin yüksek olması onlarda bilişsel kolaylık oluşturacağından bilgi faktörü siyasal katılmayı olumlu yönde etkiler. Siyasal bilginin yüksek olması, seçimlerde oy kullanmak gibi katılımın dışında, bir partinin veya adayın seçim kampanyasında yer alma, devlet yetkilileri ile temas sağlayarak sorunların çözüme kavuşturulmasını isteme gibi daha zor olan siyasal katılım davranışlarında bulunmaya yol açacaktır.

Siyasal katılımı etkileyen olumsuz psikolojik faktörler olarak ise siyasal yabancılaşma, kuralsızlık (anomi) ve sinizm (şüphecilik) sıralanabilir.

Siyasal yabancılaşma, Turan'a göre (1986, s. 88), bireylerin siyasal sistemi kendisi ile hiçbir ilişkisi olmayan, kendisi dışında bir yapı olarak görmesidir. Eğer siyasal sistemin bireyler için ifade ettiği bir anlam yoksa, sistem gereksinimlere karşılık vermiyorsa ve bireylerin kendilerini gerçekleştirmesinin karşısı alınmaktaysa böylesi durumlarda siyasal yabancılaşma ortaya çıkmaktadır (Çal, 2006, s. 48).

Kuralsızlık, anomie veya sosyal edilgenlik olarak da isimlendirilmektedir. Bazı durumlarda siyasal sistemin kişilerin uyum sağlayamayacağı şekilde ani değişiklikler geçirmesi, toplumsal kuralların düzeninde yaşanan köklü değişimler bireyler için siyasal sistemi anlamsız hale getirmekte ve bireyde dışlanmışlık hissi yaratmaktadır. Bu kuralsızlık durumu ve bireyin yaşadığı dışlanmışlık hissi siyasal katılımı olumsuz yönde etkileyen esas bireysel etmenler arasında yer almaktadır (Baykal, 1970; Milbrath, 1965).

Sinizm (Cynicism), bireylerin hayata karşı olumsuz bir tavırlarının olması durumunu ifade eder. "İtimatsızlık, şüphecilik ve düşmanlık" bireyin bu tavrının ayırıcı özellikleridir. Sinik bireylerin siyasetle ilgili patolojik düzeyde olumsuz bir

bakış açısına sahip olmaları onları diğer bireylerden ayıran ana özelliktir (Baykal, 1970, s. 103).

2.4.3. Sosyo-ekonomik Faktörler

Bireyler siyasal katılım gösterirken çok sayıda sosyo-ekonomik faktörden etkilenmektedirler. Bunlar arasında ana faktörler olarak aile, cinsiyet, yaş, eğitim, gelir durumu, meslek, yerleşim birimi, kitle iletişim araçları ve sivil toplum kuruluşları gösterilebilir.

Aile ortamı gençlerin siyasal fikirlerinin oluştuğu ilk yerdir. Aile içinde konuşulan konular aracılığı ile fikirsiz aktarım gerçekleşmektedir. Evde haberlerin ne sıklıkla izlenmesi ve haberlerle ilgili yapılan yorumlar gençlerin algı biçimlerinin oluşmasına yol açmaktadır. Gençler anne ve babalarını rol model olarak gördüklerinden veliler, siyasallaşma sürecini etkilemektedir (Bozan, 2013, s. 159). Ergil ve Alkan'a göre (1980, s. 32), *“ataerkil bir ailede otoriter bir yapının olmasından dolayı bu ailelerin üyesi olan bireylerin siyasal davranış ve siyasal katılım gösterme düzeyleri, demokratik değerleri benimsemedikleri için düşük olacaktır”*.

Cinsiyet, tüm toplumlarda tartışılan ve hassaslıkla yaklaşılan bir konu olmakta, toplumdaki kültür, gelenek yapısına ve kadınla erkeğin yaratılışına bağlanan çeşitli davranışlar ve yargı kalıpları ortaya çıkmaktadır. Erkeğe evin dışındaki işler uygun görülürken, kadına evin içindeki işlerin uygun görülmesi durumunu buna örnek olarak belirtebiliriz. Böyle olduğunda ise bireylerin ev dışında hangi rolü oynayacağını cinsiyet belirlemekte ve bu nedenle siyasal katılım bağlamında cinsiyet önemli olmaktadır (Tekeli & Koray, 1991, s. 82-86; aktaran Özdemir, 2019, s. 259). Siyasetin erkeğin yapabileceği bir iş olması şeklinde toplumda genel bir bakış açısının var oluşu, kadınların katılımını azaltmaktadır. Kadın-erkek eşitliğine ilişkin görüşler yaygınlaştıktan sonra da kadınlar eğitim, gelir, meslek gibi faktörlerde geride kaldıklarından siyasal katılım bağlamında bir eşitlik yakalanamamıştır (Turan, 1977, s. 80).

Yaşa göre bireylerin siyasal katılım düzeylerinde farklılıklar gözlemlenmektedir. Baykal'a göre siyasete olan ilgi gençlikte başlamakta, ardından 40 ve 50'li yaşlar sırasında en üst seviyeye ulaşmakta, sonraki yaşlarda

ise siyasal ilgi azalmaya başlamaktadır. Kalaycıoğlu'na göre ise, genç yaştaki bireyler seçimlerde oy kullanmakla mukayesede seçim kampanyalarında aktif yer almaktadırlar. Ama seçim kampanyası ile ilgili işlere en çok katılanlar 35-44 arası yaşlardaki bireylerdir. M. Lipset, orta yaş grubundakilerin siyasal katılım açısından daha aktif olmalarını bu kişilerin artık bir meslek sahibi olmaları, evlenmeleri, çocuk sahibi olmaları, aynı zamanda artık yaşlılık dönemlerine hazırlık yapmaya çalışmaları gibi nedenlere bağlamaktadır (Tatar, 1997, s. 124-125).

Eğitim seviyesi arttıkça siyasal katılmanın da artacağı doğal bir beklentidir. Bunun nedeni, eğitilmiş kişilerin siyasal sistemle ilgili diğer bireylere kıyasla daha çok bilgiye ve politik süreçlerde yer almak için gerekli yeteneklere sahip olmalarını düşünmelerinde yatmaktadır. Sokak eylemleri, açık oturumlar ve bildiriler göz önüne alındığında, eğitimle siyasal katılım arasındaki doğrusal ilişki daha belirgin biçimde kendini göstermektedir (Özdil, 2018, s. 41).

Bireylerin gelir düzeyinin artışı ile birlikte siyasal katılımlarının artacağı görüşü yaygın kabul görse de aksini iddia eden görüşler de bulunmaktadır. Bireyler gelir düzeyi yükseldikçe kendilerini daha söz sahibi hissedebilir, bulundukları statünü korumak adına hükümet politikalarını daha çok etkilemeye çalışabilirler. Aynı zamanda, siyasal gündemi daha yakından takip edebilmek için gazete, dergi gibi yayınları da elde etmeye ihtiyaç duyulur ki, yoksul kesimlerin bunlara ayıracak maddiyatları bulunmayabilir. Bazı araştırmalar ise daha düşük gelirli grupların seçimlerde oy kullanma katılımının üst gelirli bireylere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu bilgilere dayanarak söylersek, gelir seviyesi yükseldikçe oy kullanma gibi alt düzey siyasal katılım davranışının azaldığı ama ileri düzeydeki siyasal katılma faaliyetlerinde bulunma seviyesinin arttığı kanaatine ulaşmış oluruz.

Bireylerin meslekleri onlardan topluluk içinde konuşmalar yapmalarını, kendilerini ifade etmelerini, kanunlar ve kendi hakları hakkında iyi düzeyde bilgiye sahip olmalarını, aynı zamanda haklarını talep etme ve kullanabilmelerini isteyebilir. Bireyler mesleğe bağlı olarak böyle yeteneklere sahip olduklarında ise siyasal hayata da daha aktif katılmaktadırlar (Özdil, 2018, s. 42). Bireylerin sahip oldukları meslekler onların siyasal katılımlarına birkaç yolla etki edebilmektedir:

- Bireyin sahip olduğu meslek ona bazı politik yetenekler kazandırabilir.
- Belli bir politik fikre sahip kişiler meslek sayesinde bir araya gelebilmekte ve böylelikle etkileşim kurabilmekteler.
- Kişilerin sahip oldukları mesleklere bağılı olarak hükümetin hayata geçireceğı politikalarda belli bir çıkarı bulunabilir (Özer & Meder, 2008, s. 163).

Bireylerin yerleşim birimlerinin özellikleri de onların siyasal katılımlarını etkilemektedir. Kent ve köylerde yaşayanlar farklı sosyo-ekonomik değişkenlerin etkisi altındadırlar. Bu farklılıklar, doğal olarak, siyasal katılmayı da etkilemektedir. Kuramsal düzeyde sorunu incelediğimiz zaman kentlerde yaşayanların siyasal katılma düzeylerinin daha yüksek olmasını beklememiz gerekmektedir. Kentlinin okur-yazar olması, kitle iletişim araçlarından faydalanması, toplu iş yerlerinde çalışması, örgütlerle ilişkisi köylüye göre daha fazladır ve bu etkenler katılmayı uyarıcı niteliktedir (Turan, 1986, s. 79; Aziz, 1982, s. 33-47; Kim, 1974, s. 90; aktaran Yılmaz, 2001, s. 89-90). Kentte yaşamının siyasal katılımı artırdığını savunanlar kırsal yaşamda eğitim imkanlarının zayıflığı, kırsal kente kıyasla daha yoksul olması, kitle iletişim araçlarına erişme zorluğu gibi nedenlerin siyasal katılımı azalttığını belirtmektedir. Kırsal değer yargılarının kitlesel olarak cezalandırıldığı bir toplum yapısının olma ihtimali de kente kıyasla daha yüksektir ki, hem bu, hem de yerleşim birimindeki kişi sayısının az olması, bireyin özgürce hareket edebilmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Buna karşılık, kent yaşamının siyasal katılımı azalttığını iddia eden görüşler de vardır ki, bu görüşlerin merkezinde, büyük yerleşim biriminde siyasetin de büyüyerek karmaşıklaşacağı, bireylerin yönetime etki etme inancını kaybedeceği ve böylece siyasal katılımın onun için anlamsız hale geleceğı görüşleri yer almaktadır. Türkiye’de yapılan bazı araştırmalar kırsal kesimde seçimlerde oy kullanma oranının kente göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ama kentte daha ileri boyutlarda siyasal katılım türlerine olan katılım oranı kırsal alana kıyasla daha yüksektir. Keza, siyasal katılım kavramı da sadece oy kullanmayı ifade etmemektedir. Miting, gösteri yürüyüşü gibi eylemlerin genellikle kentte yapılıyor oluşu, kent alanında daha çok seçmen sayısının bulunmasından dolayı farklı siyasal görüşten olan kesimlerin bu alanlara odaklanması, çevredeki siyasal afişlerin ve vatandaşlara dağıtılan

bildirilerin fazlalığı vb. nedenler kentli bireylerin kırsal alanda yaşayanlara göre daha fazla politik etkiye maruz kaldığını göstermektedir. Dolayısıyla, kent alanında siyasal katılım da daha yüksek düzeyde gerçekleşmektedir.

Kitle iletişim araçları da siyasal katılıma etki eden önemli faktörlerdendir. Özellikle sosyal medya araçlarının ortaya çıkışı bireylerin siyasal haberlere erişimini kolaylaştırmıştır. Politikacılar da bu platformları aktif kullanarak seçmenleri etkilemeye çalışmaktadır. Aynı zamanda, bireyler de, bu platformlar sayesinde siyasal konuların müzakeresine katılma veya kısa sürede toplumu etkileyerek büyük insan kitlelerini herhangi bir siyasal konuda seferber etme gibi imkanlar elde etmiştir.

Berelson ve Klapper'e göre, kitle iletişim araçlarının yayınlarına açık olmanın siyasal ve kamusal sorunlar hakkında bilgilendirme, bu sorunlar hakkında genel bir ilgi uyandırma, önceden herhangi bir fikrin var olmadığı sorunlar hakkında fikir oluşturma yönlerinden etkisi bulunmaktadır. Onlara göre, kitle iletişim araçları en yüksek ihtimalle var olan tutumları kuvvetlendirir, ikinci olarak gizli eğilimleri harekete geçirir, en az ihtimalle de var olan tutumları veya gizli eğilimleri değiştirir veya onlara karşı çıkar (Tokgöz, 1979, s. 7). Kitle iletişim araçlarının siyasal katılıma etkisi konusunda farklı görüşler de vardır. Kitle iletişim araçlarının gelişimi bir görüşe göre siyasal duyumsamazlığa neden olurken, diğer bir görüşe göre duyumsamazlığı azaltmış, siyasallaşmaya yol açmıştır (Tokgöz, 1979, s. 1; Iyengar, 1997, s. 233; aktaran Yılmaz, 2001, s. 98). Robert E. Lane kitle iletişim araçlarının siyasal katılımı artırdığını savunarak aşağıdaki görüşlerini belirtmektedir (Tokgöz, 1979, s. 10-11):

- Kitle iletişim araçlarının yayınlarına açık olma siyasal tartışmayı artırır, siyasal tartışma da kitle iletişim araçlarının yayınlarına açık olmayı artırır.

- Kitle iletişim araçları toplumun isteğinden çok, kamusal sorunlar hakkında haber ve yorum sunarak toplumu duyarsız kılacağına siyasallaştırır.

- Kitle iletişim araçları siyasal malzemeyi eğlence ile birleştirerek duyarsız toplumu hassaslaştırabilir.

- Kitle iletişim araçları yurttaşlık görevi bakımından -siyasal bilgi edinme ve siyasal katılma gibi- vurgularda bulunur.

Bireylerin siyasal katılımına etki eden bir diğer faktör ise sivil toplum kuruluşu üyeliğidir. Sivil toplum kuruluşlarına katılma veya sivil toplum alanında faaliyette bulunma politika ile uğraşmak anlamına gelmemektedir. Çünkü bireylerin bu alandaki faaliyetleri sonucunda toplumsal ilerlemenin sağlanması beklenir. Veya birey toplumda değişmesini istediği konulardan dolayı sivil toplum alanında faaliyete girmektedir. Ama sivil toplum kuruluşları elde etmek istediği değişimlerin gerçekleşmesi amacıyla siyasal erki elinde bulunduran taraflarla sık sık etkileşimde bulunma ihtiyacı duyduğundan, STK katılımcısı bireyler de diğer bireylere göre siyaset alanıyla daha çok iletişim içinde olmaktadır. Bu bağlamda, izleyecekleri yolu daha iyi belirlemek için STK üyeleri siyasal gündemi de daha sık takip etmektedirler. Bireyler STK faaliyetlerine katılırken artık “örgütlü toplum”a ait olmaktadır ki bu, onları diğer bireylerden ayırır. Örgütlü toplum yapısının parçası olan bireyler ise daha yoğun düzeyde siyasal katılım gösterirler. Böylelikle, sivil toplum alanında aktif olan bireylerin siyasal katılım düzeylerinin de yüksek olacağı söylenebilir.

3. HAYTAP'IN SİYASAL KATILIM AÇISINDAN KURUMSAL BAĞLAMDA İNCELENMESİ

3.1. HAYTAP Hakkında

HAYTAP Hayvan Hakları Federasyonu sanal ortamda platform oluşturarak bir araya gelen hayvan hakları savunucularının 2006'dan başlayan kurumsallaşma çalışmaları sonucunda 2008 yılında tüzel kişiliğine kavuşmuş bir oluşumdur. "Hayvan Hakları Aktif Güç Birliği Platformu"nın kısaltılmış adı olan HAYTAP artık tanınan bir isim olduğu için 2008 yılında federasyon kurulurken de bu isim benimsenmiştir. Federasyon 5 derneğin bir araya gelmesiyle kurulmuş, sonraki yıllarda üye derneklerin sayısı 20'ye yükselmiştir. Çok sayıda gönüllüye sahip olan HAYTAP'ın farklı illerde 70'in üzerinde temsilciliği de bulunmaktadır.

HAYTAP, hayvanlara da insanlara olduğu gibi eşit şekilde muamele edilmesi gerektiğini, insanların evrenin merkezinde olmadığı görüşünü savunur. İnsanların diğer türlerden üstün olması durumuna son verilmelidir. HAYTAP, kendi manifestosunda yer verdiği şekliyle, *"Hiçbir canlının deney konusu olamayacağını savunarak, hayvanların kürkleri için yetiştirilip öldürülmesine, petshoplarda satılmasına, avlanılmasına, ticaret konusu olmalarına, sportif avcılığa, eğlence amacıyla sirkler gibi hayvan gösterim merkezlerinin tümüne, hayvanat bahçelerine ve onların türlerinin yok olmasına neden olabilecek kısımlara tabi tutulmalarına, esir alınmalarına ve esaret altında tutulmalarına, kötü muameleye uğramalarına kesinlikle karşı çıkar"* (Haytap, 2022).

HAYTAP, sadece hayvan türlerini değil, onların da içinde yer aldığı doğal yaşamı korumayı temel ilkelerinden biri olarak belirlemiştir. Bu bağlamda, doğanın korunması ön plandadır ve tüm canlıların haklarının savunulması önemlidir. Korunması gereken alanlarda HES, maden arama, kitle turizmi, endüstriyel üretim gibi nedenlerle doğaya zarar verilmesine karşı çıkmak, nesli tükenmekte olan hayvanların, bitki ve hayvan türlerinin yaşam alanlarının korunması, çevre ile ilgili uluslararası sözleşmelerin imzalanmasını teşvik etmek HAYTAP'ın manifestosunda yer alan ilkeler arasındadır (Haytap, 2022).

HAYTAP, kuruluş amacı gereği, sokak hayvanlarına yönelik kurtarma, tedavi, aşılama, kısırlaştırma, sahiplendirme, sahipsiz hayvanlara yönelik mama temini vb. bakım çalışmaları, sokak hayvanları konusunda bilinçlenmenin artırılması, hayvanların avlanması ve çevreye zarar veren faaliyetlere karşı hukuksal alanda mücadele etme, çiftliklerde kullanılan ve kötü muameleye maruz bırakılmış hayvanların kurtarılması ve hayatlarının geri kalanını emekli hayvanlar için kurulmuş çiftliklerde çalıştırılmadan geçirmelerini sağlama, bakımevlerine demirbaş yardımı, hayvanların durumunu iyileştirecek projelere mali yardım sağlama gibi pek çok aktif faaliyette bulunmaktadır. Federasyon, 2021 yazında Türkiye’de çıkan orman yangınları sırasında, hayvanları yangın alanlarından kurtarma çalışmaları yapmış, yaralı hayvanları yangın bölgelerinde kurulan sahra hastanelerinde tedavi altına almıştır. Hayvan haklarıyla ilgili yasa değişikliğine gidilmesi için yapılan çalışmalar da HAYTAP’ın başlıca faaliyetleri arasında yer almaktadır.

HAYTAP’ın birçok kampanyası ün kazanmıştır ki, bunlar arasında “Bir kap yemek, bir kap su”, “Beni terk etme”, “Onlar için de frene bas” kampanyaları, atlı faytonların kaldırılmasına yönelik kampanyalar özellikle ön plana çıkmaktadır. Koton mağazalarında hayvan kürkü ürünlerin satılması üzerine HAYTAP’ın başlattığı bir kampanya olumlu sonuçlanmış, Koton firması bu ürünlerin mağazalarından toplatıldığını ve ürünlerinde bir daha gerçek kürk kullanılmayacağını duyurmuştur (Haytap, 2022).

Hayvan haklarına yönelik hak ihlallerinin birincil kaynaktan duyurulması için medya ile işbirliği yapan federasyon, toplumda hayvan hakları konusunda bilgi düzeyinin artırılması amacıyla kısa filmler çekmekte, TV ve radyo spotları hazırlamakta, insanların sık kullandığı kamusal alanlarda afiş ve billboard çalışmaları yapmaktadır.

Federasyon, beş yönetim kurulu üyesi tarafından yönetilmektedir. Aynı zamanda federasyonun iş bölümü ve uzmanlaşma alanlarına göre oluşturulmuş çok sayıda farklı kolları mevcuttur ki, bunların her birinde farklı kişiler görev üstlenmektedir. HAYTAP’ın sitesinde yalnızca sürekli olarak onlarla birlikte çalışmaya devam edecek şahısların “HAYTAP Çalışma Grubu”na katılabilecekleri notuna yer verilmektedir.

HAYTAP'ın çalışmalarını finanse edebilmek için pek çok yönteme başvurduğu görülmektedir. Hayvanlarla ilgili çalışmalara maddi yardımda bulunmak isteyen kişilerden bağışlar toplanması ve şirketleri HAYTAP çalışmalarına sponsor olarak destek vermeye ikna ederek finans sağlanması bu yöntemlerin bir kolunu oluşturmaktadır. Bazı şirketler ise hizmetlerinin bir bölümünü HAYTAP yararına olacak şekilde müşterilerine sunmaktadır. Bir diğer finans sağlama biçimi ise HAYTAP'ın kendisinin bazı ürün ve hizmetleri hayvanlar yararına satışa sunması yoluyla gelir elde edilmesidir. Federasyonun kurduğu Haytapshop  evrim içi alışveriş sitesinde evcil hayvanlar için çok sayıda ürün satılmaktadır ki, alıcılar bu ürünleri sipariş ettiğinde elde olunan gelir HAYTAP'ın bakımını üstlendiği hayvanlara bağış olarak yönlendirilmektedir. Aynı zamanda, HAYTAP'ın tasarlayıp satışa sunduğu ürünler de mevcuttur. Bu  r nler arasında HAYTAP takvimleri özellikle  ne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, federasyon, bağış yapmak şartıyla koşu düzenlemek gibi sportif bir faaliyetle veya benzeri ilgi çekici yöntemlerle finans elde etmeye çalışmaktadır. Federasyon yukarıda bahsedilen faaliyetlerin hiçbirini kar amaçlı olarak hayata geçirmemektedir.

3.2. H kumetle İlişkiler

HAYTAP'ın hayvan hakları konusunda çalışma yapısı gereği h kumetle sık temas halinde olduğu görülmektedir. Bakıldığında, HAYTAP'ın protesto odaklı faaliyet yürütmediği, proje ve teklifler sunma, bunları destekleme şeklinde yapıcı karakterde çalıştığı görülmekte ve söz konusu bu yapı, federasyonun kendi çalışma ilkeleri arasında da yer almaktadır. Muhtemelen bu yapısından dolayı federasyon h kumet e daha çok dikkate alınmakta, devlet nezdinde HAYTAP'la pek çok sözleşme yapılmaktadır.

2011 yılında HAYTAP federasyonu başkanı ve bir grup hayvansever sanatçı dönemim başbakanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından kabul edilmiş, görüşme sonrası federasyon başkanı Ahmet Kemal şenpolat hayvan haklarına yönelik yasa değişikliğine gidilmesi ve hayvan hakları ihlallerinin önlenmesi için üretilen çözümlere yönelik başbakanla konuştuklarını belirtmiştir (CNN, 2011).

Son yıllarda hükümetle yapılan önemli bir görüşme ise Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk ile gerçekleştirilmiştir. Görüşme sırasında HAYTAP hayvan ve doğa bilincinin artırılmasına yönelik derslerin okul müfredatlarına dahil edilmesi için talepte bulunmuştur. Federasyon, bakanla yapılan görüşme sonrasında önemli sonuçlara ulaşıldığını duyurmuştur (Haytap, 2022).

Federasyonun hükümetle temaslarında elde ettiği bir diğer önemli sonuç ise Ticaret Bakanlığı ile Türkiye'ye kaçak olarak sokulmak istenirken gümrükte yakalanan hayvanların ihale yoluyla satışa sunulmaması ve ticari amaç gözetmeksizin HAYTAP'a teslimi olmuştur. Federasyon, eskiden kaçak olarak yakalanan hayvanların ihale yoluyla satışa sunulduğu ve yine satış maksadıyla petshoplarca satın alındığını, bakanlıkla yapılan anlaşma üzerine Türkiye'deki bu sorunun tamamen ortadan kaldırıldığını belirtmiş ve bunu tarihi bir adım olarak nitelemiştir (Haytap, 2022).

Bunların yanı sıra, HAYTAP, Kastamonu'da 5 ayının avlanması için ihale açan Orman ve Su İşleri Bakanlığına olduğu gibi, zaman zaman bakanlıklara karşı davalar açmış ve sorunlu gördüğü alanlarda hükumete karşı tepkisini ifade ederek bu yönde kamuoyu oluşturmaya çalışmıştır (Haytap, 2022).

3.3. Belediyelerle İlişkiler

Türkiye'de özellikle sokak hayvanlarıyla ilgili çalışmalar yapma konusunda belediyelerin yetkilendirilmesinden dolayı, HAYTAP'ın da belediyelerle sık temas halinde olduğu görülmektedir. Şartlar gereği, HAYTAP'ın belediyelerle ilgili çalışmaları olumlu ve olumsuz içerikli olabilmektedir. Şöyle ki, eğer belediyeler tarafından hayvanlar yararına adımlar atılırsa destek çalışmalarının yapıldığı, hayvanların durumunu kötüleştiren belediye faaliyetleri söz konusu olduğunda ise bu faaliyetleri durdurmak için aleyhte kampanyaların yürütüldüğü görülmektedir.

HAYTAP, çok sayıda belediyenin bakımevlerine demirbaş yardımında bulunmakta, belediyeleri hayvanlar için daha fazla çalışma yapmaya teşvik etmektedir. Federasyon, hayvanlar yararına bulduğu örnek uygulamalar hayata geçiren belediyelere teşekkür yayımlamakta, böylelikle, bu belediye yönetimlerini vatandaşlar önünde övmektedir. Hayvanlara kötü muamele ettiği düşünülen

belediye başkanları hakkında ise kamuoyu bilgilendirilmekte ve bu belediye yönetimleri seçmenin takdirine sunulmaktadır. HAYTAP belediyelerle yapılan ortak afiş ve billboard çalışmalarında, İBB ile birlikte hayata geçirilen eğitim projesinde olduğu gibi, çok sayıda belediye ile farklı alanlarda işbirliği yapmaktadır. Bunların yanı sıra, Eskişehir Büyükşehir Belediyesine karşı hayvanat bahçesi nedeniyle protesto gösterisi düzenleme gibi ve özellikle sokak hayvanlarına kötü davranma halleri, belediye barınaklarından gelen ihbarlar üzerine yine protestolar düzenlemek gibi belediyelerle karşı karşıya gelinen faaliyetlerde de bulunmaktadır. Belediyelere karşı sık sık yapılan itirazlardan bir bölümünün konusu da sokak köpeklerinin barınaklara toplanılmasıyla ilgilidir. Keza, HAYTAP tarafından hayvan barınakları hapisane olarak görülmektedir.

Hayvanları kötü muameleye maruz bırakma ve doğal çevreye zarar verme gerekçeleriyle belediyeler zaman zaman HAYTAP tarafından hukuki dava süreçlerine de taşınmıştır. HAYTAP tarafından belediyelerle ilgili olumsuz durumlarda başvuru kampanyaların daha fazla dikkat çektiği görülmektedir. Bunlar arasında İstanbul adalardaki atlı faytonlara karşı HAYTAP'ın İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile yıllardır karşı karşıya kaldığı örneğe değinilebilir. Son dönemlerde Mardin'de çöpçü eşeklerin emekliye ayrılması ve hayvanlarla çöp toplatma uygulamasının tamamen ortadan kaldırılması talebiyle Mardin Büyükşehir Belediyesine yönelik yapılan kampanyalar bunlardan bir diğeridir.

HAYTAP, çalışmaları sırasında 100'lerce belediye ile işbirliği yapmış, 100'lerce belediyeye yardımlarda bulunmuştur. Federasyonun ciddi bir oy potansiyeli oluşturma yaklaşımının buraya da yansıdığı, takdir edilen belediyelerin seçmene övüldüğü, hayvanlara kötü muamelede bulunan belediye yönetimlerine yönelik ise aleyhte kampanya yürütüldüğü görülmektedir.

3.4. Siyasal Partilerle İlişkiler

Özellikle hayvanlarla ilgili yasa değişikliği HAYTAP'ın başlıca amaçlarından biri olduğu için federasyonun sık sık siyasal partilerle temaslar kurduğu gözlemlenmektedir. Aynı zamanda siyasal partilerin hayvan haklarıyla ilgili politikalarını belirleme sürecinde HAYTAP'la istişarede bulunması da söz konusu olmaktadır. Örneğin, 2011 yılında dönemin ana muhalefet partisi CHP,

yayımladığı seçim bildirisinde hayvan haklarıyla ilgili yer alan düzenlemeleri seçim sonrasında yasa teklifi olarak TBMM’e sunmaya karar vermiş, bu süreçte parti temsilcileri HAYTAP’la görüşerek federasyonun önerilerini dinlemiştir (Cumhuriyet, 2011).

AK PARTİ Genel Başkanı Erdoğanla ve CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu ile buluşmalar, partilerin il başkanlarıyla ve diğer yetkilileriyle zaman zaman yapılan istişareler federasyonun siyasal partilerle temaslara önem verdiğini göstermektedir. HAYTAP’ın daha çok AK PARTİ, CHP ve İYİ Parti ile temaslarda bulunduğu, genel anlamda ise fark gözetmeksizin tüm siyasal partilere eşit şekilde yaklaştığı ve siyasal partilere yönelik tavrını, savunduğu hayvan hakları yaklaşımı açısından belirlediği görülmektedir.

3.5. Genel ve Yerel Seçim Dönemlerinde Faaliyetler

HAYTAP, ülkede hayvan haklarının kabulü için siyasal karar alma süreçlerine etki etmeyi önemli görmekte, kendi manifestosunda hayvan haklarını savunan kişilerin bir araya gelmesini ciddi bir oy potansiyeline sahip olmak açısından önemli gördüklerini belirtmektedir. Bu bağlamda, genel ve yerel seçimler federasyon için önemlidir ve seçim dönemlerinde federasyon aktif çalışarak siyasilerden hayvanlar lehine sözler almaktadır. Federasyon, bu süreçte, adaylara seçimleri kazanacakları takdirde hayata geçirecekleri bir takım uygulamaların yer aldığı protokol imzalatmakta, daha sonra protokolü imzalayan adayları olumlu bir şekilde seçmenlerin takdirine sunmaktadır. Bu, aynı zamanda adaylar için seçmenlerin sempatisini kazanabilecekleri bir süreç haline gelmekte ve bu nedenle siyasiler de HAYTAP’ın oluşturduğu bu sürece ilgi göstermektedir.

Türkiye’de yapılan son yerel seçimlerde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan adayı Ekrem İmamoğlu, Ankara Büyükşehir Belediye Başkan adayı Mansur Yavaş, İzmir Büyükşehir Belediye Başkan adayı Tunç Soyer ve diğer çok sayıda belediye başkan adayları HAYTAP’ın “Söz veriyorum” protokolünü imzalamıştır. Daha öncesinde böyle bir taahhütname iktidar ve muhalefet partilerinden olan çok sayıda milletvekili adayına imzalatılmıştır (Haytap, 2019).

Federasyon, aynı zamanda seçimlerden önceki süreçte “hayvan hakkı yoksa oy da yok”, “onların oy hakları yok, ama bizim var”, “oy yok” gibi sloganlar

kullanarak hayvan hakları konusunda ilerleme için adım atmak istemeyen veya hayvanlara kötü muameleye sessiz kalan partilere veya adaylara oy verilmemesi yönünde afişler hazırlamakta ve kampanyalar yürütmekte, siyasal erki elinde bulunduranları hayvan hakları lehine kararlar almaları için etkilemeye çalışmaktadır.

3.6. Sokak Gösterileri

Siyasal karar alma süreçlerini etkileme amacıyla sokak gösterileri düzenleme sivil toplum kuruluşlarının sıklıkla başvurduğu bir yöntemdir. Yüksek düzeyde siyasal katılım biçimi sergileyen bireylerin bir araya toplandığı bu gösteriler, savunulan görüşe halk desteğini yansıttığı için hükümetlerce daha fazla dikkate alınmakta, ayrıca, toplumun ve siyasal partilerin dikkatini savunulan konuya yönlendirmesi açısından da önemli görülmektedir. HAYTAP, 2008 yılında federasyon olarak tüzel kişiliğine kavuşsa da daha önceki yıllarda sanal ortamdaki bir platform olarak faaliyette bulunmuş, 2006 yılında “Katilim kim?” olarak isimlendirilen protesto eylemini düzenlemiştir. “Katilim kim?” eylemleri sonraki yıllarda da devam etmiş, bu eylemler 3 Ekim 2010 tarihinde 42 ayrı merkezde düzenlenmiştir. 2015 yılında Kahramanmaraş’ta özel bir hayvanat bahçesinde hayvanların kötü koşullarda tutulması ihbarı üzerine farklı illerden toplanarak bu hayvanat bahçesine gidilmiş ve protesto gösterisi düzenlenmiştir. Sonraki süreçte, bu hayvanat bahçesinde kötü koşullarda tutulan ayı kurtarılmıştır. 2014 yılında Eskişehir’de bir kediyi işkence vererek öldüren ve bunu kayıt altına alarak videosunu sosyal medya hesabında yayımlayan bir üniversite öğrencisinin serbest bırakılması üzerine HAYTAP temsilcileri farklı illerde sokak protestoları düzenlemiştir. HAYTAP’ın hükumete yönelik daha güçlü talep oluşturmak için, ülke boyunca örgütlenmesi durumunun olanaklarından yararlanarak, yine birden fazla ilde aynı anda harekete geçme yöntemine başvurduğu burada da görülmektedir. 2016 yılında yine Eskişehir’de büyükşehir belediyesinin hayvanat bahçesi için yaklaşık 2 milyon liraya 12 penguen satın alması üzerine bu kentte toplanılarak protesto düzenlenmiştir. 2019 yılında Bodrum’da düzenlenen bir başka eylemde HAYTAP’ın üzerine sıklıkla kampanyalar yürüttüğü bir konu olan yunus parkları gündeme getirilmiş ve parkların kapatılması talep edilmiştir. Deve

güreşlerine yönelik, güreşlerin yapıldığı alana giderek protestolar düzenlemek de HAYTAP'ın başvurduğu bir diğer protesto yöntemidir.

5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanununa yönelik değişiklikler, HAYTAP'ın miting, yürüyüş ve benzeri protesto eylemlerinin sıklıkla konusu olmaktadır. 2012 yılında bu konuda İstanbul Taksim'de yapılan ve o güne kadarki en büyük hayvan hakları protestosu olan yürüyüşe HAYTAP da destek vermiştir. Federasyon, burada belirtilenler benzeri çok sayıda farklı protesto gösterileri düzenlemiş, eylemlerinde renkli yöntemlere başvurarak yönetim erkini elinde bulunduran kuruluşları ve toplumu etkilemeye çalışmıştır. Ülkesel sorunlara karşı itiraz etmek için düzenlenen protestoların yanı sıra, HAYTAP, Türkiye'nin dışında gerçekleşen hayvan hakları ihlallerine karşı da sık-sık tepkisini dile getirmiş, Çin'de hayvanların kürkleri için öldürülmesi, köpek eti festivalleri ve hayvanlara uygulanan diğer kötü muameleler nedeniyle defalarca Çin Konsolosluğu önünde protesto gösterileri düzenlemiştir.

3.7. İmza Toplama

Federasyon imza toplama yöntemine sıklıkla başvurmasa da zaman zaman bu yöntemle kamuoyunu ve yönetim erklerini etkilemeye çalıştığı görülmektedir. HAYTAP 2007 yılında Türkiye'nin farklı illerinde Hayvanları Koruma Kanununu değiştirme talebi altında, 2013 yılında ise Düzce'nin Akçakoca ilçesinde çevrenin korunması gerekçesiyle nükleer santral kurulmasına karşı itiraz oluşturmak için bir imza kampanyası başlatmıştır. 2014 yılında Adana Büyükşehir Belediyesine bağlı bir otobüs tarafından bir sokak köpeğinin kasti olarak ezilmesi ve belediye görevlilerinin hayvana gerekli müdahaleyi yapmaması görüntüleri sonrasında HAYTAP, belediye yönetiminin bu kişilerin işlerine son vermesini ve haklarında cezai işlem başlatılmasını talep eden bir imza kampanyası için destek çağrısı yapmıştır. HAYTAP'ın da aralarında yer aldığı çok sayıda kuruluşun "change.org" platformu üzerinden başlattığı, avcılığın tamamen yasaklanması için kanunlarda değişiklik yapılmasını talep eden kampanya ise 100 binden fazla imza sayısına ulaşmıştır (Burası Düzce Gazetesi, 2013 & Change.org, 2022).

3.8. 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanununun Değiştirilmesine Yönelik Çalışmalar

2004 yılında TBMM’de kabul edilen 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu Türkiye’de hayvan hakları ilgili çıkarılan ilk kanundur. Bundan bir yıl öncesinde ise hayvan hakları ile ilgili hukuki açıdan ilk büyük gelişme yaşanmış, Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi onaylanmıştır. 5199 sayılı kanunun 2004 yılında yayımlanmasının ardından hayvan hakları savunucuları kanunun değiştirilmesine yönelik çeşitli itirazlarda bulunmuş, birkaç kez kanun değişikliğine gidilmek istense de hem itirazlardan hem de politik ve bürokratik nedenlerden dolayı süreç aksamaya uğramıştır. Kanunda, 2008 ve 2010 yıllarında birkaç maddelik küçük değişikliklere gidilse de, 11 maddenin değiştirildiği ve 5 maddenin eklendiği büyük ölçekli değişiklik 17 yıllık aranın ardından 9 Temmuz 2021 tarihinde TBMM Genel Kurulunda kabul edilmiştir.

5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanununun amacı 1. maddede şu şekilde belirtilmiştir: *“Bu Kanunun amacı; hayvanların rahat yaşamlarını ve hayvanlara iyi ve uygun muamele edilmesini temin etmek, hayvanların acı, ıstırap ve eziyet çekmelerine karşı en iyi şekilde korunmalarını, her türlü mağduriyetlerinin önlenmesini sağlamaktır”* (Hayvanları Koruma Kanunu, 2004).

Kanunun yürürlüğe girmesinin ardından hayvan hakları savunucuları yasaya itirazlarını dile getirmiştir. HAYTAP tarafından yasaya yönelik itirazlar dile getirildiğinde ilk başta isimlendirme üzerine dikkat çekme çabası gözlemlenmektedir. Federasyon, “Hayvanları Koruma Kanunu” isminin yerine “Hayvan Hakları Kanunu” ismini önermektedir. Bu taleple ilgili hayvanların doğasından kaynaklanan haklarının olduğu, yasa değişikliğini onların haklarını kabul ederek ele almamız gerektiği gerekçeleri belirtilmiş ve böyle bir değişiklikte zihniyet değişikliğinin ilk adımının atılabileceğine vurgu yapılmıştır. Hak kavramına yapılan vurgunun ana nedeni ise Türkiye hukukunda hayvanların eşya/mal statüsünden çıkartılması ve hissedebilen varlıklar olarak kabul edilmesi konusundadır. En çok dile getirilen bir diğer talep ise kanunun cezai hükümlerinin Kabahatler Kanununun cezai hükümleri niteliğinde olmasına yönelik olmuştur. Federasyon, bu cezaların caydırıcı olmadığını, cezaların artırılmasına ihtiyaç olduğunu belirtmiş ve hayvanlara karşı işlenen suçlara verilen cezaların

Kabahatler Kanunu hükümlerine değil, Türk Ceza Kanunu hükümlerine tabi olması gerektiğini öne sürmüştür. Petshoplarda hayvan satışının yasaklanması, sahipli sahipsiz hayvan ayrımının kalkması, barınakların bakımevi olarak faaliyet göstermesi ve islah edilmesi, toplu hayvan itlaflarının engellenmesi gibi konular da HAYTAP'ın yürürlükteki kanuna yönelik ana itirazları arasında yer almaktadır. Bunlar 2004 yılında kabul edilen yasaya 2021 yılında değişiklik yapılmadan önceki dönemde federasyonun getirdiği eleştiriler olarak yukarıda belirtilmiştir. Temmuz 2021 tarihinde kanuna yapılan değişiklikle HAYTAP'ın taleplerinin az bir kısmı karşılık bulmuştur.

HAYTAP, federasyon olarak 2008 yılında kurulsaydı da sanal ortamda faaliyet yürüten bir platform olarak ilk büyük eylemlerini de “Katilim kim?” sloganıyla 5199 sayılı kanunu protesto etme amacıyla gerçekleştirmiştir. 21 Nisan 2006 tarihinde Ankara Tandoğan Meydanında Türkiye'nin farklı illerinden hayvan hakları savunucularının toplandığı mitingle yasaya itiraz edilmiştir. Aynı gün HAYTAP temsilcisi Ahmet Kemal Şenpolat ve birkaç hayvan hakları savunucusu dönemin İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu tarafından kabul edilmiştir. HAYTAP temsilcisi Şenpolat'a göre, 5199 sayılı kanunla ilgili hükümetle ilk yüksek temas o gün gerçekleşmiştir. HAYTAP burada kitlesel eylem yoluyla hükumete baskı oluşturma ve siyasal taraflarca güc olarak kabul edilme amacıyla miting düzenleme yöntemine başvurmuştur. Aynı gün parlamentoya bir mektup gönderilerek milletvekillerine yasa değişikliği için çağrıda da bulunulmuştur. 2007 yılında HAYTAP ve İstanbul Barosu Hayvan Hakları Komisyonu ortaklaşa olarak TBMM'e sunmak üzere ilk yasa değişikliği teklifini de hazırlamıştır.

Sonraki dönemde Türkiye'nin çeşitli illerinde yasanın değiştirilmesi için karar mercilerine baskı uygulamak amacıyla halktan imza toplama eylemleri gerçekleştirilmiştir. “Katilim kim?” protestosu yine 2007'de Ankara'da düzenlenmiş, bu başlangıç dönemlerinde HAYTAP'ın medyayı aktif kullanarak kamuoyu oluşturmaya çalıştığı ve bilgilendirici afiş çalışmaları yaptığı gözlemlenmiştir (Haytap, 2022).

8 Temmuz 2008 tarihinde HAYTAP, federasyon olarak kurumsallaşmış ve Türkiye'nin ilk hayvan hakları federasyonu ilan edilmiştir. Yasa değişikliği ve diğer konularda başarılı olmak için ulusal işbirliğinin kurulması amacının, örgütün

faaliyet politikasında başlıca yeri tuttuğu görülmektedir ve federasyon olarak örgütlenme bu stratejide doğmuştur. Sonraki yıllarda HAYTAP, dikkatini örgütlenme ve parlamento ile ilişkiler üzerine yoğunlaştırmıştır.

2009 yılı sonuna doğru HAYTAP'ın hazırladığı yasa değişikliği teklifi MHP milletvekili Necati Özensoy'un desteğiyle TBMM kürsüsünden seslendirilmiştir. Bu dönemde HAYTAP, parlamento ile temaslarını sıkı şekilde devam ettirmiş ve meclis ziyareti, televizyon kanallarında meclisle temasları ve yasa değişikliği teklifini anlatma yollarıyla gündem yaratılmaya çalışılmıştır. Federasyon, 2010 yılında, 4 Ekim Hayvanları Koruma Günü kapsamında çeşitli illerde tekrar protestolar düzenleyerek 5199 sayılı kanunu eleştirmiştir. 2011 yılındaysa önemli bir gelişme yaşanmış ve CHP'den TBMM Anayasa Komisyonu üyesi olan Süheyl Batum federasyona bir yazı göndererek yasa teklifi ile ilgili birlikte çalışma isteklerini iletmıştır.

HAYTAP başkanı ve bir grup sanatçının 2011 yılı Şubat ayında dönemin Başbakanı Erdoğan tarafından yasa değişikliğini konuşmak üzere kabul edilmesi ise o güne kadar 5199 sayılı kanunla ilgili yaşanan en büyük gelişme olmuştur. Bu görüşmeden birkaç gün sonra dönemin Devlet Bakanı Egemen Bağış ile daha büyük katılımlı bir toplantı daha gerçekleştirilmiştir (Haytap, 2011).

2012 yılına gelindiğinde ise 5199 sayılı yasanın değiştirilmesi ile ilgili TBMM'de büyük hareketlilik başlamıştır. İlk başta CHP kendi hazırladığı ve HAYTAP'ın taslağı ile örtüşen kanun teklifini meclise sunmuştur. Kanun teklifi ile ilgili mecliste yapılan basın toplantısında CHP milletvekili Umut Oran HAYTAP'ın tekliflerini desteklediklerini belirtmiştir. Ardından farklı bir gelişme yaşanmış ve mecliste grubu bulunan tüm partilerin ortak mutabakatı ile değişiklik yapılması için yasanın meclise sunulması kararlaştırılmıştır. Bu gelişme, dönemin Orman ve Su İşleri Bakanı Veysel Eroğlu'nun, mecliste grubu bulunan tüm partilerin temsilcilerinin ve HAYTAP başkanı Ahmet Kemal Şenpolat'ın katılımıyla TBMM'de düzenlenen basın toplantısında duyurulmuştur. Birkaç ay sonra Orman ve Su İşleri Bakanlığınca hazırlanan kanun tasarısı TBMM'ye gönderilmiştir. Bu tasarı kamuoyu ile paylaşılmadan önce HAYTAP kanun tasarısının bir şekilde onların eline geçtiğini ve getirilmek istenen değişikliğin hayvan haklarına aleyhte olduğunu, yasa tasarısına karşı çıkılması gerektiğini

duyurmuştur. Kamuoyunda yasa tasarısına itirazların olduğu bu dönemde 30 Eylül 2012 tarihinde Taksim’de HAYTAP tarafından desteklenen ve HAYVİST tarafından organize edilen, hayvan haklarıyla ilgili o güne kadarki en büyük yürüyüş gerçekleşmiştir. HAYTAP’a göre protesto gösterisine on binlerce kişi katılmış, birçok hayvan hakları grubunun protesto gösterileri düzenleyerek itiraz sesini yükselttiği günlerin ardından hükümet, yasa tasarısının tekrar gözden geçirilip revizyon edileceğini açıklamıştır. Böylelikle, yasa tasarısı 2 yıllık aranın ardından TBMM Çevre Komisyonunda kabul edilse de genel kurulda görüşmeye alınmadı. HAYTAP’ın ve diğer hayvan hakları savunucuların itiraz ettikleri başlıca konu ise tasarının tüm sahipsiz köpeklerin sokaklardan toplatılarak, doğal yaşam parkı diye isimlendirilen alanlara götürülmesini öngörmesi olmuştur.

Aradan geçen yıllarda yasa değişikliği talebinin hem HAYTAP hem de diğer hayvan hakları örgütleri tarafından dile getirilmesine ve sokak gösterileri de dahil çeşitli baskı yöntemlerine başvurulmasına rağmen süreçte ilerleyiş sağlanamadı. 2017 yılında CHP daha önce hazırlayarak meclise sunduğu kanun teklifini yenileyerek tekrar meclis başkanlığına sunmuştur. 2018 yılında Sakarya’nın Sapanca ilçesinde ormanlık alanda bacakları ve kuyruğu kesilmiş bir yavru köpeğin bulunması üzerine ülke kamuoyunda hayvanlara işkencenin nasıl önleneceğiyle ve yasal korumayla ilgili tartışmalar yeniden yükseldi. Ardından, hükümet kanadından da yeni yasanın hızla hazırlanacağına yönelik açıklamalar geldi. 2019 yılındaysa TBMM’de bir ilk gerçekleşti ve hayvan haklarının korunması ve hayvanlara kötü muameleleri önlemek için alınması gereken tedbirleri belirlemek amacıyla Meclis Araştırma Komisyonu kuruldu. Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu aralarında HAYTAP’ın da yer aldığı çok sayıda hayvan hakları örgütü ve değişik kurumlardan temsilcilerle görüşmeler yaptıktan sonra raporunu tamamlayarak TBMM Genel Kuruluna sunmuştur. Ardından rapor genel kurulda görüşülmüş ve mecliste grubu bulunan tüm partiler rapordaki önerileri desteklediklerini açıklamıştır. Devamında AK PARTİ milletvekili Mustafa Yel raporla benzeşen bir yasa teklifi hazırlasa da Ocak 2020’de parlamentoya sunulması beklenen teklif genel kurula gelmeden meclis tatil edilmiştir. 2020 sonunda ise biri Meclis Araştırma Komisyonun diğeri Çevre Bakanlığının hazırladığı iki ayrı taslak metin üzerinden yeni yasa tasarısı hazırlamak için çalışmalara başlanılmıştır. Nihayetinde, 9 Temmuz 2021’de

TBMM Genel Kurulunda yasa değişikliği kabul edilmiş, HAYTAP'ın ve diğer birçok hayvan hakları örgütünün itirazlarına rağmen, TBMM'de kabul edilen yasa değişikliği cumhurbaşkanının da imzalamasının ardından 14 Temmuz 2021'de Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kabul edilen değişiklikle 5199 sayılı kanunun 11 maddesi değiştirilmiş ve kanuna 5 madde eklenmiş, yeni sirklerin ve yunus parklarının açılması, mevcut sirk ve yunus parklarına ise yeni hayvanların getirilmesi yasaklanmış, belediyelere hayvan bakımevi açma yükümlülüğü getirilmiş, petshopların kedi ve köpek satışı yapması yasaklanmasa da mağazalarda bu hayvanların bulundurulması yasak ilan edilmiştir. Değişiklikle hayvanlara karşı işlenen suçlar Kabahatler Kanunu kapsamından çıkartılarak Türk Ceza Kanunu kapsamına alınmıştır. "Düzenleme hayvan dövüşü, öldürme, işkence, cinsel saldırı ya da tecavüz gibi çeşitli eylemler için hapis cezası öngörüyor. Ancak ceza miktarları da önemli. ngrlen hapis cezalarının, suçu işleyenlerin fiilen hapis yatmasına elverişli olmadığı ve cezasızlığı sürdüreceği buradaki en temel eleştiridir (zgr, 2021). HAYTAP'tan yapılan açıklamada kanun değişikliği ile ilgili "Adı hayvanları koruma kanunu olmasına rağmen, ne evcil hayvan dkkanlarından satış engellenebilmiş, ne hayvanlara kötü muamele eden insanlara ciddi ceza yaptırımı gelmiş, ne avcılık yasaklanmış ne de savcılara resen soruşturma yetkisi verilebilmiş, sahipsiz hayvanlara kötü muamelede içi zaten başından aşkın tarım il müdürlüklerine suç duyurusunda bulunma tekeli verilmiştir" (şenpolat, 2021) eleştirilerine yer verilmiştir. Federasyon, kanun değişikliği talebini yinelemiş ve daha sonra yeniden yasa taslağı hazırlayarak parlamentoya sunmuştur.

4. SİYASAL KATILMA ARAŞTIRMASI VERİLERİNİN ANALİZİ

4.1. Araştırmanın Konusu

Hayvan hakları, Türkiye'nin sivil toplumunda önemli bir yere sahiptir ve her geçen gün hayvan haklarıyla ilgili konular toplumsal gündemde daha da öne çıkmaktadır. Örgütlü halde faaliyet yürüttüğü gözlemlenen hayvan hakları savunucuları ise hedeflerini gerçekleştirmek için siyasi erki elinde bulunduranları etkilemeye çalışmaktadır. Bu amaçları gereği, hayvan hakları savunucularının sivil toplum alanında yer alan gruplar arasında politik süreçlere en aktif katılan gruplardan olduğu gözlemlenmektedir. Araştırmanın konusu, HAYTAP katılımcısı hayvan hakları savunucularının siyasi katılma davranışlarıdır.

4.2. Araştırmanın Amacı

Tüm sivil toplum kuruluşlarının hedefi toplumsal ilerlemedir ve toplumun geçirdiği dönüşümler büyük ölçüde sivil toplum alının etkisiyle gerçekleşmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının toplumsal değişimi elde etmek için başvurduğu yöntemlerden biri siyasi gücü elinde bulunduranlara kendi taleplerini kabul ettirerek bu taleplerin tüm ülkede uygulanmasını, böylelikle, topluma daha yakından etki edilmesini sağlamaktır. Bu amaca bağlı olarak, sivil toplum kuruluşunda yer alan bireyler diğer bireylere göre siyaset alanıyla daha fazla temas içinde olmaktadır. Çalışmanın amacı, hayvan hakları savunucularının siyasi katılım düzeylerini ortaya koymaktır.

4.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırmanın kapsamı hayvan hakları savunucularının siyasete olan ilgisi, tutum ve davranışlarıdır. Araştırmada hayvan hakları savunucularına siyasi katılım olgusu dışında kalan herhangi bir soru yönetilmemekte, hayvan hakları veya sadece sivil toplum alanına ait olan herhangi bir konuda görüşleri öğrenilmeye çalışılmamaktadır. Araştırma, katılımcıların sorulara yönelik yanıtlarından elde edilen bulguların yorumlanması ile sonuçlanacaktır.

4.4. Literatür Analizi

Literatür tablosunda teorik ve uygulama (nicel) kaynaklar yer almıştır. Teorik çalışmalarda, sivil toplum kavramı; sivil toplum-siyasal katılım ilişkisi, sivil toplum-siyasal iktidar ilişkisi ve sivil toplum-siyasal sistem ilişkisi; sivil toplum kuruluşları ve işlevleri; yeni toplumsal hareketlere yönelik yaklaşımlar; siyasal katılım kavramı; siyasal, psikolojik, sosyo-ekonomik değişkenler ile siyasal katılım arasındaki ilişki; siyasal katılımın biçim ve boyutlarına yönelik yaklaşımlar; sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılım yolları gibi konular ele alınmıştır. Uygulama (nicel) çalışmalarda, sivil toplum bağlamında ve genel anlamda bireylerin katılımı bağlamında daha önce Türkiye’de bireylerin siyasal katılım davranışları, siyasal katılım boyutları ve katılımında bulunurken hangi faktörlerden etkilendiği üzerine yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Araştırmada yararlanılan çalışmalara aşağıda yer verilmiştir:

Paul Bagguley’in (1992) “Toplumsal Değişiklik, Orta Sınıf ve ‘Yeni Toplumsal Hareketler’in Ortaya Çıkışı” başlıklı makalesi: Yeni toplumsal hareketlerin özellikleri analiz edilmiştir. Yağmur Becel’in (2017) “Türkiye’de Üniversite Gençliğinin Siyasal Katılım Durumu: Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama” başlıklı yüksek lisans tez çalışması: Üniversite gençlerinin siyasal katılım durumları Dumlupınar Üniversitesi İİBF öğrencileri üzerinde bir araştırmayla incelenmiştir. Ayşegül Bozan’ın (2013) “Politikleşme ve Siyasal Katılımı Etkileyen Faktörler: Adalet ve Kalkınma Partisi Gençlik Kolları Örneği” başlıklı makalesi: Adalet ve Kalkınma Partisi Gençlik Kolları örnek alınarak siyasal katılımı etkileyen faktörler incelenmiştir. Abdullah Çelik ve Şuayip Aykanat’ın (2006) “Sivil Toplum Örgütlerinin Siyasal İktidarı Etkileme Yöntemleri” başlıklı makaleleri: Sivil toplum kuruluşlarının siyasal kararların alınması süreçlerini etkileyebileceği yollar ve kullanılabilecek yöntemler toplanılarak incelenmiştir. Ayşen İğci’nin (2008) “Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliğinin Siyasal Katılma Davranışı Üzerindeki Etkisi: Isparta Örnek Olayı” başlıklı yüksek lisans tez çalışması: Bireyin siyasal katılımını etkileyen faktörler arasından sadece sivil toplum kuruluşu üyeliği faktörü seçilmiş ve Isparta ilinde yaşayan bireyler üzerinde araştırma yapılmakla bu etki öğrenilmeye çalışılmıştır. Gürbüz Özdemir’in (2019) “Siyasal Katılmayı

Etkileyen Sosyoekonomik Faktörler Üzerine Bir Araştırma – Çankırı Örneği” başlıklı makalesi: Siyasal katılmayı etkileyen faktörler ele alınmış ve katılımı etkileyen sosyo-ekonomik değişkenlerle ilgili Çankırı il merkezindeki bireylerle alan araştırması yapılmıştır. İsmail Akbal’ın (2017) “Sivil Toplum” başlıklı kitabı: Sivil toplum düşüncesi ve sivil toplum kuruluşları, bu kuruluşların işlevleri, siyasal iktidarla olan ilişkileri geniş ele alınmıştır. Sivil toplumun ülke yönetimiyle ilgili kararların alınması sürecine olan etkileri incelenmiştir. İnan Özer ve Mehmet Meder’in (2008) “Siyasal Katılma ve Seçmen Davranışı” başlıklı kitapları: Siyasal katılıma, seçmen davranışına nelerin etki ettiği araştırılmıştır. Özellikle sosyo-ekonomik faktörler üzerine odaklanılmıştır. İlyas Doğan’ın (2015) “Sivil Toplum Anlayışı ve Siyasal Sistemler” başlıklı kitabı: Sivil toplum kavramının düşünsel evrimi incelenmiş, sivil toplum ile siyasal sistem arasındaki ilişki ele alınmıştır. İlhan Tekeli’nin (2017) “Katılımcı Demokrasi ve Sivil Toplum Kuruluşları” başlıklı kitabı: Sivil toplum kuruluşlarının işlevleri ve birey için önemi açıklanmaktadır. Ayşe Soylu’nun (2017) “Türkiye’de Kadınların Siyasal Katılımı” başlıklı yüksek lisans tez çalışması: Siyasal katılımı etkileyen faktörler ele alınmış, kadınların katılımını oluşturan etmenler incelenmiştir. Hatice Karapçin Teke’nin (2016) “Üniversite Gençliği ve Siyasal Katılım: Selçuk Üniversitesi Örneği” başlıklı yüksek lisans tez çalışması: Selçuk üniversitesi öğrencileri üzerinde anket çalışması yapmakla gençlerin siyasal katılımlarının boyutları, ülkesel sorunlarla ilgili tutumları araştırılmıştır. Gülnur Atabey ve Derya Hasta’nın (2018) “Siyasal Katılım, Siyasal Yeterlik ve Toplumsal Cinsiyet” başlıklı makaleleri: Siyasal katılımı etkileyen siyasal, psikolojik ve sosyo-ekonomik faktörler ele alınmıştır. Mustafa Kemal Coşkun’un (2020) “Demokrasi Teorileri ve Toplumsal Hareketler” başlıklı kitabı: Eski ve yeni toplumsal hareketlere yönelik yaklaşımlar, demokrasi teorileri incelenmiştir. Mehmet Mahzar Yıldız’ın (2014) “Gençlik ve Siyasal Katılım: Diyarbakır Örneği” başlıklı yüksek lisan tez çalışması: Siyasal katılımın boyutları araştırılmıştır. Dicle Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir alan araştırması yapılmıştır. Selma Kaymak Yılmaz’ın (2001) “Siyasal Katılma: Siyaset-Siyasal Katılma ve Etkenleri” başlıklı yüksek lisans tez çalışması: Siyasal katılma, siyasal katılmanın boyut ve biçimleri, siyasal katılmayı etkileyen faktörler hakkında geniş bir araştırma sonucunu yansıtan, kapsayıcı bir akademik çalışmadır. Akif Çukurçayır’ın (2000) “Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi”

başlıklı kitabı: Siyasal katılmanın boyutları ve siyasal katılmayı etkileyen faktörler hakkında bilgi verilmiştir. Bülent Daver'in (1976) "Siyaset Bilimine Giriş" başlıklı kitabı: Siyaset biliminin temel kavramları ele alınmıştır. Filiz Tufan Emmini'nin (2013) "Sivil Toplum Kuruluşlarının Politika Belirleme Sürecindeki Rolü: Tüsiad Örneği" başlıklı makalesi: Politika yapım sürecinde sivil toplum kuruluşlarının üstlendikleri rol üzerine odaklanılmıştır. TÜSİAD örneği üzerinden bu rol açıklanmıştır. Davut Dursun'un (2006) "Siyaset Bilimi" başlıklı kitabı: Siyasal katılma kavramı, siyasal katılmayı etkileyen faktörler, demokrasi, seçimler gibi konular incelenmiştir. Ersin Kalaycıoğlu'nun (1983) "Karşılaştırmalı Siyasal Katılma: Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir inceleme" başlıklı kitabı: Siyasal katılma teorisi üzerinde durulmuştur. Münci Kapani'nin (2003) "Politika Bilimine Giriş" başlıklı kitabı: Siyaset biliminin başlıca konuları geniş bir şekilde anlatılmaktadır. Jhon Keane'nin (1998) "Sivil Toplum: Eski İmaj, Yeni Vizyon" başlıklı kitabı: Sivil toplum kavramı ele alınmış, sivil toplum alanındaki dönüşümler incelenmiştir. Lester Walter Milbrath'ın (1965) "Siyasal Katılım; İnsanlar Nasıl ve Neden Siyasete Katılır?" başlıklı kitabı: Siyasal katılım üzerine odaklanılmıştır. Siyasal katılımın boyutları ele alınmıştır. Ergun Özbudun'un (1975) "Türkiye'de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma" başlıklı kitabı: Siyasal katılma konusu, kavramın neleri kapsadığı üzerine bir inceleme sunmaktadır. Ahmet Taner Kışlalı'nın (2010) "Siyaset Bilimine Giriş" başlıklı kitabı: Politika bilimin temel kavramları ele alınmıştır. Siyasal konularda akademik öğrenime başlangıç için bir el kitabıdır.

"Hayvanları Koruma Kanunu" (2004): Hayvanların haklarını koruma amaçlı çıkarılmıştır. Türkiye'de hayvan haklarının korunması adına çıkarılan ilk kanundur. "Hayvanları Koruma Kanunu ile Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" (2021): Hayvanların korunması amaçlanmaktadır. 19 madde ile değişiklikler getirilmiştir.

4.5. Örneklem

Araştırmanın evreni, hayvan hakları savunucuları olarak seçilmiştir. Bir sivil toplum kuruluşu olan HAYTAP Hayvan Hakları Federasyonu örneklem olarak belirlenmiş, araştırma soruları federasyonun çatısı altında bulunan dernekler de dahil olmak üzere hayvan hakları savunucularına gönderilmiştir.

Yani, HAYTAP Federasyonu çatısı altında bulunan hayvan hakları savunucuları örneklemini oluşturmaktadır.

4.6. Veri Toplama Yöntemi ve Uygulama

Araştırma sırasında katılımcılardan veri toplama yöntemi olarak anket seçilmiştir. Anket formu 37 kapalı uçlu ve bir açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak anketin seçilmesinin nedeni katılımcıların kısa sürede daha fazla soruya yanıt verebilmesi için olanak sağlamasıdır. Anket formu çevrim içi ortamda oluşturulmuş ve yanıtlamaları için araştırma konusu olan katılımcılara gönderilmiştir.

4.7. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği

Tablo 4.1: Güvenilirlik Analizi

	Soru Sayısı	Cronbach's Alpha Katsayısı
Eylem Faktörü	5	0,807
İlgi Faktörü	3	0,873
Siyasal Kampanya Faktörü	2	0,941
Siyasal Üyelik Faktörü	2	0,908
Siyasal Katılma Faktörleri	12	0,934
Siyasi Yargılara Katılma Düzeyi	7	0,822
Tüm Sorular	19	0,848

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Siyasal katılma faktörleri ölçeğine ait eylem, ilgi, siyasi kampanya, siyasi üyelik ve oy kullanma alt faktörlerine yönelik 22 soru 5'li likert ölçeğiyle ölçülmüştür. Eylem faktörü içerisindeki “Gazetede yer alan siyasi haberler ya da köşe yazılarıyla ilgili olarak mektup, faks, internet aracılığıyla kişisel düşünceleri aktarma, İmza kampanyasına imza verme”; İlgi faktörü içerisindeki “Basında güncel siyaset ile ilgili çıkan haberleri izleme, Siyasal içerikli panel, sempozyum, konferanslara dinleyici olarak katılma, Televizyonda yayımlanan siyasi içerikli programları seyretme”; Siyasal kampanya faktörü içerisindeki “Propaganda amaçlı bildiri, gazete, dergi vb. dağıtma, afiş yapıştırma, Bir parti/aday rozeti/amblemi taşıma/arabaya asma”; Siyasal üyelik faktörü içerisindeki “Siyasetle ilgili bir sivil toplum kuruluşuna üye olma” soruları Cronbach Alpha Katsayısını düşürdüğü için analizden çıkarılmıştır. Ayrıca, siyasi yargılara katılma düzeyi ölçeğinde de “Siyaset, ülke sorunlarına çözüm getirilebilecek tek yoldur, Siyasetçiler, kendi çıkarlarından başka bir şey düşünmezler, Siyasetçiler

vatandaşların beklentilerini/ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak olduğu için seçmenler, siyasete ilgisiz hale gelmektedir, Siyasetle ilgilenen vatandaşların çoğu kendi menfaatlerinin peşindedir” soruları da Cronbach Alpha Katsayısını düşürdüğü için analizden çıkarılmıştır. Güvenilirlik analizinde siyasal katılma faktörleri ölçeği (0,934), eylem (0,807), ilgi (0,873), siyasal kampanya (0,941), siyasal üyelik (0,908) alt faktörleri, siyasi yargılara katılma düzeyi ölçeği (0,822) ve tüm sorulara ait Cronbach Alpha katsayıları 0,80’in üzerinde bulunmuştur. Buna göre anket sonuçlarının oldukça güvenilir olduğu gözlenmiştir.

Siyasal katılma faktörleri ölçeği ile demografik değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesinde Pearson Ki-kare testinde beklenen değerlerin %20’sinden daha fazlasında 5’ten az değerin bulunması nedeniyle Fisher Freeman Halton Exact testi kullanılmıştır.

4.8. Araştırma Bulgularının Analizi

4.8.1. Demografik Değişkenlerin Analizi

Tablo 4.2: Katılımcıların Cinsiyet, Gelir Düzeyi, Yaş, Eğitim Durumu ve Mesleğe Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	84	77,8
	Erkek	24	22,2
Gelir Düzeyi	0-3000	15	13,9
	3001-5000	1	0,9
	5001-7000	21	19,4
	7001-10000	3	2,8
	10000’dan fazla	68	63
Yaş	21-35	34	31,8
	36-50	43	40,2
	51-64	27	25,2
	65 ve üzeri	3	2,8
Eğitim Durumu	Lise	2	1,9
	Yüksekokul-Üniversite	82	75,9
	Yüksek lisans	18	16,7
	Doktora	6	5,6
Meslek	Bankacı	2	1,9
	İşçi	1	0,9
	Memur	13	12
	Özel sektör	39	36,1
	Emekli	5	4,6
	İşsiz	15	13,9
	Serbest meslek	32	29,6
	Diğer	1	0,9

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Tablo 4.2'ye bakıldığında, araştırmaya katılanların büyük bölümünün kadın olduğu görülmektedir. Kadınların doğaya karşı daha duyarlı olduğu, diğer canlılarla daha fazla empati kurarak onlara duygusal bağlamda yaklaştığı görüşleri yaygın kabul görmüştür ve bu görüşler, ana argümanını kadının doğasına dayatmaktadır. Bakıldığında, Türkiye'de hayvan hakları savunucularının faaliyetleri izlenirken kadınların büyük bir çoğunluğa sahip olduğu da gözlemlenebilir.

Hayvan hakları savunucularıyla yapılan bireysel araştırma katılımcıların eğitim seviyelerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bunun nedeni, katılımcıların artık bir sivil toplum kuruluşunda faaliyetle bulunan kişiler olmasına bağlıdır. Genel olarak, sivil toplum alanında yer alma ile eğitim arasında doğrusal bir ilişki olduğu görülmektedir. Sivil toplum alanında aktif faaliyete atılan kişilerin toplumsal dönüşümü hedeflemelerinden dolayı, bu aşamaya gelmek için bireylerin belli bir eğitim seviyesine sahip olmaları genellikle geçerli olan, doğal bir gerekliliktir. Aynı zamanda, katılımcıların gelir düzeylerinin de yüksek olduğu görülmüştür. Gelir düzeyi ile eğitim arasındaki doğrusal ilişki bu araştırmayla da kanıtlanmıştır. Bireylerin gelir düzeylerinin artması onların sivil toplum alanındaki faaliyetlerini de artırmaktadır. Çünkü maddi durumun iyi olması bireylerin boş zamana sahip olma oranını olumlu yönde etkilemektedir. Gelir düzeyi ile eğitim arasında olduğu gibi, sivil toplum katılımı arasındaki doğrusal ilişki araştırmayla bir daha ortaya koyulmaktadır. Eğitim seviyesinin ve gelir düzeyinin yüksekliği katılımcıların çoğunun meslek sahibi olması sonucuyla uygunluk içerisindedir.

Diğer bir sonuca göreyse, katılımcıların yaş ortalamalarının çok yüksek olmadığı görülmüştür. Bunun nedeni, hayvan hakları savunuculuğunun yeni bir konu olarak toplumsal/politik hayata dahil olmasına bağlıdır. Diğer bir neden ise ileri yaşlı bireylerin vegan ve vejetaryen yaşama gençlere kıyasla daha zor ayak uydurmalarıyla ilgilidir. Ve ileri yaşlı bireylerin genç ve orta yaşlılara göre daha muhafazakar olması ve yeni ideolojileri benimsemede daha kuşkucu davranması bu sonuca da yansımıştır.

4.8.2. Siyasi Yargılara Katılma Düzeyi

Tablo 4.3: Siyasi Yargılara Katılma Düzeyi

Boyut	Siyasi Yargı	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam	(%) Katılmama	(%) Fikrim Yok	(%) Katılma
Siyasi Yargılara Katılma Düzeyi	S. 1- Yol	1	46	2	40	19	108	43.5	1.9	54.6
	S. 2- Kampanyalar	1	1	13	58	34	107	1.8	12.2	86
	S.3- Çıkar	1	13	25	67	2	108	12.9	23.2	63.9
	S. 4- Uzmanlık	1	25	1	47	34	108	24.1	0.9	75
	S.5- Katılma	1	12	1	69	25	108	12.1	0.9	87
	S.6- Demokrasi	0	1	12	36	59	108	0.9	11.1	88
	S.7- İlgi	1	45	13	47	2	108	42.6	12	45.4
	S.8- Miting	2	14	2	78	12	107	14	1.8	84.2
	S.9- Bilgi	1	11	24	55	17	107	11.2	21.5	67.3
	S. 10- Görüş	0	0	0	86	22	108	0	0	100
	S. 11- İlgisiz	0	9	2	88	9	108	8.4	1.8	89.8

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Tablo 4.3'e göre, katılımcıların yarısı siyaseti ülke sorunlarına çözüm getirebilecek tek yol (S.1) olarak görürken, yarısı buna katılmamaktadır. Katılımcıların tamamı yakını siyasal partilerin seçim dönemlerinde yaptıkları siyasal kampanyaların (S. 2) onların oyunu belirlemede etkili olmadığını düşünmektedir. Bu sonuç, katılımcıların oy verecekleri siyasi partinin veya adayın çok önceden belli olduğunu göstermektedir. Araştırmaya katılanların 63,9%'luk büyük bölümü siyasetçilerin kendi çıkarlarından başka bir şey düşünmediğini (S. 3) belirtirken, sadece 12,9%'luk bir bölüm buna katılmadığını belirtmiştir. Hayvan hakları savunucularının siyasal süreçleri yönlendirmede büyük bir güce sahip olmaması ve politikacılardan beklentilerine karşılık bulamamaları bu sonucu ortaya çıkarmıştır. Yine, katılımcıların 75%'lik büyük bölümü uzmanlık gerektirdiği için herkesin siyaset yapmamalı olduğunu (S. 4) belirtmiştir. Eğer katılımcıların eğitim seviyelerinin yüksek olduğunu göz önüne alırsak böyle bir

sonucun ortaya çıkması ve eğitimli bireylerin siyasal alanda eğitimli politikacıların yer almalarını istemeleri doğaldır.

Bir diğer soruda (S. 5) katılımcılara “Siyasal sisteme katılma, temel hak ve görevlerimizdendir. Ülkesine hizmet etmek isteyen bütün vatandaşlar, siyasal sisteme katılmalıdır” yargısına ilişkin görüşleri sorulmuş ve 87%’lik bir bölüm bu görüşe katıldığını ifade etmiştir. Bu sonuç, araştırmaya katılan hayvan hakları savunucularının siyasal katılımı önemseyişinin belirtisidir. Diğer sorularda katılımcılara, eylem ve siyasal partilere üyelik gibi siyasal katılımın boyutunu net biçimde yansıtan sorular sorulmuştur.

Bir sonraki soruda (S. 6) katılımcıların tamamen yakını demokrasinin temel kurumlarının (eşitlik, özgürlük, hak) işletilememesini siyasal katılma önündeki en büyük engel olarak gördüğünü belirtmiştir.

7. Soruda ise (S. 7) katılımcılara siyasetle ilgilenen vatandaşların çoğunun kendi menfaatlerinin peşinde olup olmadığına dair görüşleri sorulmuş, katılımcıların yarısı siyasetle ilgilenen vatandaşları kendi menfaatleri peşinde koşan bireyler olarak görürken, yarısı böyle düşünmediğini belirtmiştir.

Bir sonraki soruda (S. 8) katılımcılara “Vatandaşların bildiri/dilekçe yazma, miting yapma, protesto yürüyüşüne katılması gibi davranışlar siyasetçilerin karar/uygulamalarını etkilemektedir” yargısına ilişkin görüşleri sorulmuş ve katılımcıların tamamen yakını bu yargıya katıldıklarını işaretlemiştir. Önceki yanıtlarda hayvan hakları savunucularının politikacılara güvenmediği gözlemlenmiştir. Bu soruya gelen yanıtlar ise katılımcıların, politikacılara güvenilmemesine karşın onlara talepleri kabul ettirmek için mücadele etmenin olumlu sonuçlanacağına inandıklarını göstermektedir.

“Vatandaşların siyasal konulardaki bilgi yetersizliğinden dolayı siyasal katılma davranışında bulunan bireyler, bilinçsizce siyasal katılımda bulunmaktadır” siyasal yargısıyla ilgili soruya ise (S. 9) üçte ikilik büyük bir bölüm katıldığını belirtirken, sadece 11,2%’lik bir bölüm bu görüşe katılmadığını ifade etmiştir. Yine, katılımcıların eğitim seviyelerinin yüksek olması böyle bir sonucun nedeni olarak görülebilir. Sonuçlara bakıldığında, katılımcıların tamamen yakınının yükseköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Ama Türkiye genelinde

bu oran yüzde yirminin altında kalmaktadır. Buna bağlı olarak, eğitim seviyesi yüksek olan bireylerde diğer bireylerin siyasal konularda bilgi yetersizliğine sahip olması görüşünün hakim olabileceği doğal bir beklenti iken, ulaşılan bu sonuç da, bu durumun bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır.

10. soruda (S. 10) katılımcıların tamamı her türlü siyasal görüşün savunulma/örgütlenme hakkı olduğuna dair görüşe katıldığını belirtmiştir. Önceki yanıtlarda katılımcıların tamamı yakınının, ülkesine hizmet etmek isteyen herkesin siyasal sisteme katılması gerektiğine ilişkin görüş belirtmesi bu soruya verilen yanıtlarla uygunluk içerisindedir.

Son soruda (S. 11) katılımcıların yaklaşık 90%'i siyasetçilerin vatandaşların beklentilerini/ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak olmalarından dolayı seçmenlerin siyasete ilgisiz hale geldiği görüşüne katıldıklarını belirtmiştir. Yine, önceki yanıtlarda katılımcıların büyük bölümünün siyasetçilerin kendi çıkarlarından başka bir şey düşünmedikleri yönünde görüş belirtmesi bu soruya verilen yanıtlarla uygunluk içerisindedir.

4.8.3. Siyasal Katılma Analizi

Tablo 4.4: Eylem Faktörü

Faktör 1	Siyasal Katılma	Hiçbir Zaman	Çok Seyrek	Ara Sıra	Genellikle	Her Zaman
Eylem Faktörü	Protesto	12 %11,1	22 %20,4	41 %38	9 %8,3	24 %22,2
	Anket	17 %15,7	31 %28,7	23 %21,3	6 %5,6	31 %28,7
	Gazete	34 %31,5	34 %31,5	17 %15,7	11 %10,2	12 %11,1
	İmza	32 %29,6	9 %8,3	25 %23,1	25 %23,1	17 %15,7
	Mektup	70 %65,4	25 %23,4	12 %11,2	0	0
	Dilekçe	28 %25,9	26 %24,1	22 %20,4	22 %20,4	10 %9,3
	Ziyaret	44 %40,7	23 %21,3	36 %33,3	4 %3,7	1 %0,9

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Eylem faktörü ile ilgili sorular sivil toplum üyeliği bağlamında bireylerin siyasal katılımını daha net biçimde ortaya koyduğundan bu bölümdeki sorulara verilen yanıtlar araştırma için özellikle önemli görülmüştür. Sonuçlara bakıldığında, katılımcıların 11,1%'lik bölümü dışındaki çoğunluğun en az bir kez bir protesto gösterisine katılarak hükumeti protesto ettiği görülmektedir. Hayvan haklarını savunan kişiler toplumda çoğunluk oluşturmamalarından dolayı ve var olan düzeni değiştirmek hedeflendiyinden hayvan hakları olgusu itirazcı bir ruhu kendinde barındırmaktadır. Büyük ölçüde, siyasal güç sahiplerine yönelen bu itiraz ruhu araştırmada da kendini göstermiş, katılımcıların tamamı yakını en az bir protesto gösterisine katılarak hükumeti protesto ettiğini belirtmiştir. Onu da belirtmek gerekir ki, anket katılımcılarına protesto gösterisine hangi tarih aralığında katıldıkları sorulmadığından bu katılım faaliyetlerinin hangi hükumet döneminde gerçekleştiği bilinmemektedir. Buna rağmen, yanıtlara bakıldığında, katılımcıların üçte ikisinin son yıllarda en az bir protesto gösterisinde yer aldıkları sonucuna ulaşılabilir. Protesto gösterisine devamlı katıldığını belirtenler ise katılımcıların üçte birini oluşturmaktadır. Hayvan hakları savunucularının sivil toplum alanındaki faaliyetleri izlendiğinde de özellikle hayvan hakları için yasa değişikliği talebiyle ve belediyelerle ilgili çok sık protesto gösterisinde bulundukları gözlemlenmektedir. Bu nedenle araştırmanın ulaştığı sonuçlar, hayvan hakları savunucularının gözlemlenen faaliyetlerini daha net biçimde ortaya koymaktadır.

Diğer sorularda, katılımcıların büyük bölümü güncel siyasal anketlere görüş belirttiğini işaretlemiştir. 20%'den biraz fazla katılımcı, devamlı olarak, gazetede yer alan siyasal haberler ya da köşe yazılarıyla ilgili olarak mektup, faks, internet aracılığıyla kişisel düşüncelerini aktardığını belirtmiştir. Katılımcıların yaklaşık üçte biri hiçbir zaman bir imza kampanyasına imza vermediğini belirtmiş, kalan kısmı ise imza verdiğini işaretlemiştir. Katılımcıların üçte ikisinden biraz fazlası hiçbir zaman beğenilen bir uygulama için devlet yetkililerine takdir mektubu yazmadıklarını belirtmiş, devamlı bir şekilde devlet yetkililerine takdir mektubu yazdığını belirtenlerin sayısı ise sıfır olmuştur. Önceki yanıtlarda katılımcıların tamamı yakınının en az bir protesto gösterisine katılarak hükumeti protesto ettiği sonucunu göz önünde bulundurursak, katılımcıların devlet yetkililerine takdir mektubu yazma oranının düşük olması da,

önceki yanıtlarla uygunluk içerisinde olmaktadır. Katılımcıların yaklaşık üçte biri devamlı bir şekilde herhangi bir toplumsal konuda bilgi istemek amacıyla yetkililere dilekçe ile başvurduğunu belirtmektedir. Katılımcılar arasında kamusal konularda şikayetleri/beğenileri bildirmek için devlet yetkililerini ziyaret etme davranışını devamlı bir şekilde gerçekleştirenlerin oranı ise çok azdır.

Tablo 4.5: İlgî Faktörü

Faktör 2	Siyasal Katılma	Hiçbir Zaman	Çok Seyrek	Ara Sıra	Genellikle	Her Zaman
İlgî Faktörü	İzleme	0	0	13 %12	35 %32,4	60 %55,6
	Panel	24 %22,2	33 %30,6	27 %25	11 %10,2	13 %12
	İkna	14 %13	39 %36,1	14 %13	25 %23,1	16 %14,8
	Tartışma	0	31 %28,7	37 %34,3	13 %12	27 %25
	Televizyon	2 %1,9	33 %30,6	29 %26,9	21 %19,4	23 %21,3
	Bilgi	0	21 %19,4	45 %41,7	14 %13	28 %25,9

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Tablo 4.5’de katılımcıların siyasetle olan ilgi düzeylerini öğrenme amaçlayan soruların yanıtları yer almıştır. Sonuçlara bakıldığında, ilk olarak, katılımcıların tamama yakınının basında siyasetle ilgili çıkan haberleri devamlı olarak izlediği görülmektedir. Sivil toplum alanında faaliyette bulunmanın bir yansıması olarak, siyasetle haberleri izleme düzeyi de yüksek olmuştur. Katılımcıların sadece 22,2%’lik bir bölümü siyasetle ilgili panel, sempozyum, konferanslara dinleyici olarak hiçbir zaman katılmadığını belirtmiştir. Katılımcıların üçte birinden biraz fazlası “Desteklediğim siyasi parti/adaya diğer seçmenlerin oy vermelerini sağlamak için ikna etme” sorusuna bunu devamlı bir şekilde yaptıklarını belirtmiştir. Bu sonuç, hayvan hakları savunucularının politikacılara güvenmediğini bir daha onaylamıştır. Katılımcıların siyasi konuları diğer vatandaşlarla tartışma oranına bakıldığında, bu soruya “hiçbir zaman” yanıtı verenlerin oranı sıfır olmuştur. Bu bağlamda, katılımcıların siyasetle ilgili konulara ilgilerinin yüksek olduğu net bir biçimde görülmektedir. Katılımcıların televizyonda yayımlanan siyasetle ilgili

programları seyretme düzeyi de yüksektir. Ama basında çıkan güncel siyasal haberleri izleme sıklığıyla kıyaslandığında televizyonda siyasal programları takip etme sıklığı çok geride kalmaktadır. İnternet ortamında haberleri izleme, özellikle günümüzde yeni medyanın bireylerce yoğun kullanılması haber alma açısından televizyonu daha arka plana atmıştır ve oluşan bu durumun katılımcıların yanıtlarına da yansıdığı görülmektedir. Katılımcılar arasında “Siyasi konularda bilgi sahibi olarak bilgileri çevreme aktarma” sorusuna “hiçbir zaman” yanıtı veren kişi sayısı sıfır olmuştur. Bu sonuç, araştırmaya katılanların siyasal konularda kendilerini yetkin bireyler olarak gördüklerini göstermektedir.

Tablo 4.6: Siyasal Kampanya Faktörü

Faktör 3	Siyasal Katılma	Hiçbir Zaman	Çok Seyrek	Ara Sıra	Genellikle	Her Zaman
Siyasal Kampanya Faktörü	Kampanya	61 %56,5	21 %19,4	5 %4,6	19 %17,6	2 %1,9
	Afiş	46 %42,6	28 %25,9	16 %14,8	4 %3,7	14 %13
	Rozet	65 %60,2	15 %13,9	26 %24,1	1 %0,9	1 %0,9
	Miting	54 %50	23 %21,3	2 %1,9	13 %12	16 %14,8

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Bu bölümde ve bir sonraki bölümde katılımcılara daha çok, siyasal parti düzeyinde siyasal katılım boyutlarını öğrenmek için sorular sorulmuştur. Tablo 4.6’da katılımcılara siyasal kampanyalara katılım düzeyleri ile ilgili soruların yanıtları gösterilmektedir. Katılımcıların 56,5%’lik bölümü bir siyasi partinin veya adayın seçim kampanyasında hiçbir zaman yer almadığını belirtmiştir. Çok seyrek olarak yer alanların oranı ise 19,4% olmuştur. Bu sonuçlara göre, araştırmaya katılanların seçim kampanyalarında yer alma düzeyi yüksek değildir. Önceki yanıtlarda da katılımcıların büyük bölümü politikacılara güvenmediğini ve yine, katılımcıların büyük bölümü desteklediği bir aday için diğer seçmenleri oy vermeye ikna etme davranışında bulunmadığını belirtmiştir. Katılımcıların propaganda amaçlı bildiri, gazete, dergi vb. dağıtma, afiş yapıştırma düzeyleri de yüksek değildir. Katılımcıların yaklaşık yarısı hiçbir zaman böyle bir eylemde bulunmadığını belirtmiştir. Katılımcıların yaklaşık üçte ikisi hiçbir zaman bir parti/aday rozeti/amblemi taşıma/arabaya asma gibi

eylemlerde bulunmadığını belirtmiştir. Siyasal mitinglere katılım düzeyi de yüksek olmamış, katılımcıların yarısı hiçbir zaman siyasal mitinglere katılmadığını belirtmiştir. Siyasal mitinglere devamlı katılanların oranı ise 16,8% olmuştur. Birbiriyle bağlantılı sorularda benzer oranlı yanıtlar ortaya çıkmıştır. Tüm sonuçlar, araştırmaya katılan hayvan hakları savunucularının büyük bölümünün belirli bir siyasal partiyi veya adayı desteklemediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 4.7: Siyasal Üyelik Faktörü

Faktör 4	Siyasal Katılma	Hiçbir Zaman	Çok Seyrek	Ara Sıra	Genellikle	Her Zaman
Siyasal Üyelik Faktörü	Üye	72 %67,9	3 %2,8	10 %9,4	0	21 %19,8
	Görev	76 %70,4	9 %8,3	11 %10,2	1 %0,9	11 %10,2
	STK	78 %72,9	6 %5,6	3 %2,8	10 %9,3	10 %9,3

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Tablo 4.7’de katılımcıların siyasal üyelikleri ile ilgili soruların yanıtları yer almıştır. Katılımcıların üçte ikisi hiçbir zaman bir siyasal partiye üye olmadığını belirtmiş, hiçbir zaman bir siyasal partide görev almadığını belirtenlerin oranı ise 70% olmuştur. Yine, katılımcıların büyük bölümü siyasetle ilgili bir sivil toplum kuruluşuna hiçbir zaman üye olmadığını belirtmiştir. Bu bölümdeki sonuçlar da bir önceki bölümde yer alan sonuçlarla benzerlik göstermiştir.

Tablo 4.8: Oy Kullanma Faktörü

Faktör 5	Siyasal Katılma	Hiçbir Zaman	Çok Seyrek	Ara Sıra	Genellikle	Her Zaman
Oy Kullanma Faktörü	Genel Seçim	2 %1,9	0	0	0	106 %98,1
	Yerel Seçim	0	0	0	0	108 %100

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Tablo 4.8’de katılımcıların seçimlerde oy kullanma düzeyleri ile ilgili soruların yanıtları yer almıştır. Bu sonuçlara göre katılımcıların genel ve yerel seçimlerde oy kullanma düzeyi en yüksek seviyededir. Katılımcıların protesto gösterisine katılma gibi ileri düzey siyasal katılma davranışında bulunma oranın yüksek olduğu sonucunu dikkate alırsak, oy kullanma gibi daha alt düzey siyasal katılım davranışının bu kadar yüksek olması olağan bir beklenti olmuştur.

Tablo 4.9: Cinsiyet ile Eylem Faktörü Arasındaki İlişki

Sıfır Hipotezi	N	Fisher Freeman Halton Exact Test	p
Cinsiyet ile hükümeti protesto etme arasında ilişki yoktur	108	0,650	0,977
Cinsiyet ile güncel siyasal anketlere görüş belirtme arasında ilişki yoktur	108	2,053	0,749
Cinsiyet ile devlet yetkililerine takdir mektubu yazma arasında ilişki yoktur	107	2,127	0,359
Cinsiyet ile yetkililere dilekçe ile başvurma arasında ilişki yoktur	108	13,201	0,007*
Cinsiyet ile devlet yetkililerini ziyaret eden bir grup içinde bulunma arasında ilişki yoktur	108	3,923	0,411

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Not: *0,01 düzeyinde anlamlı

Cinsiyet ile eylem faktörüne katılma düzeyleri arasındaki ilişki Fisher-Freeman-Halton Exact testiyle incelenmiştir. Bu analize göre, “Cinsiyet ile yetkililere dilekçe ile başvurma arasında ($p=0,007$) ilişki yoktur” ($p<0,01$) hipotezi reddedilir. Cinsiyet ile yetkililere dilekçe ile başvurma arasında 0,01 anlamlılık düzeyinde bir ilişkinin olduğu kabul edilmektedir. Bununla birlikte “Cinsiyet ile hükümeti protesto etme ($p=0,977$), güncel siyasal anketlere görüş belirtme ($p=0,749$), devlet yetkililerine takdir mektubu yazma ($p=0,359$) ve devlet yetkililerini ziyaret eden bir grup içinde bulunma ($p=0,411$) arasında ilişki yoktur” ($p>0,05$) hipotezleri reddedilemez.

Tablo 4.10: Cinsiyet ile İlgili Faktörü Arasındaki İlişki

Sıfır Hipotezi	N	Fisher Freeman Halton Exact Test	p
Cinsiyet ile desteklediğim adaya diğer seçmenlerin oy vermelerini sağlamak için ikna etme arasında ilişki yoktur	108	7,636	0,096***
Cinsiyet ile siyasi konuları diğer vatandaşlar ile tartışma arasında ilişki yoktur	108	3,881	0,274
Cinsiyet ile siyasi konularda bilgi sahibi olarak bilgileri çevreye aktarma arasında ilişki yoktur	108	6,152	0,099***

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Not: ***0,10 düzeyinde anlamlı

Cinsiyet ile ilgi faktörüne katılma düzeyleri arasındaki ilişki Fisher-Freeman-Halton Exact testiyle incelenmiştir. Bu analize göre, “Cinsiyet ile desteklediğim adaya diğer seçmenlerin oy vermelerini sağlamak için ikna etme ($p=0,096$) ve siyasi konularda bilgi sahibi olarak bilgileri çevreye aktarma ($p=0,099$) arasında ilişki yoktur” ($p<0,10$) hipotezleri reddedilir. Cinsiyet ile desteklediğim adaya diğer seçmenlerin oy vermelerini sağlamak için ikna etme ve siyasi konularda bilgi sahibi olarak bilgileri çevreye aktarma arasında 0,10 anlamlılık düzeyinde bir ilişkinin olduğu kabul edilmektedir. Bununla birlikte “Cinsiyet ile siyasi konuları diğer vatandaşlar ile tartışma ($p=0,274$) arasında ilişki yoktur” ($p>0,05$) hipotezi reddedilemez.

Tablo 4.11: Cinsiyet ile Siyasal Kampanya Faktörü Arasındaki İlişki

Sıfır Hipotezi	N	Fisher Halton Test	Freeman Exact	p
Cinsiyet ile seçim kampanyasında yer alma arasında ilişki yoktur	108	2,404		0,651
Cinsiyet ile siyasi mitinglere katılma arasında ilişki yoktur	108	1,008		0,934

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Cinsiyet ile siyasi kampanya faktörüne katılma düzeyleri arasındaki ilişki Fisher-Freeman-Halton Exact testiyle incelenmiştir. Bu analize göre, “Cinsiyet ile seçim kampanyasında yer alma ($p=0,651$) ve siyasi mitinglere katılma (0,934) arasında ilişki yoktur” ($p>0,05$) hipotezleri reddedilemez.

Tablo 4.12: Cinsiyet ile Siyasal Üyelik Faktörü Arasındaki İlişki

Sıfır Hipotezi	N	Fisher Halton Test	Freeman Exact	p
Cinsiyet ile siyasi partiye üye olma arasında ilişki yoktur	106	5,383		0,119
Cinsiyet ile siyasi partide görev alma arasında ilişki yoktur	108	3,249		0,546

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Cinsiyet ile siyasi üyelik faktörüne katılma düzeyleri arasındaki ilişki Fisher-Freeman-Halton Exact testiyle incelenmiştir. Bu analize göre, “Cinsiyet ile siyasi partiye üye olma ($p=0,119$) ve siyasi partide görev alma ($p=0,546$) arasında ilişki yoktur” ($p>0,05$) hipotezleri reddedilemez.

Tablo 4.13: Gelir Düzeyi ile Eylem Faktörü Arasındaki İlişki

Sıfır Hipotezi	N	Fisher Halton Test	Freeman Exact	p
Gelir düzeyi ile hükümeti protesto etme arasında ilişki yoktur	108	16,714		0,333
Gelir düzeyi ile güncel siyasal anketlere görüş belirtme arasında ilişki yoktur	108	18,744		0,191
Gelir düzeyi ile devlet yetkililerine takdir mektubu yazma arasında ilişki yoktur	107	14,014		0,043**
Gelir düzeyi ile yetkililere dilekçe ile başvurma arasında ilişki yoktur	108	18,185		0,202
Gelir düzeyi ile devlet yetkililerini ziyaret eden bir grup içinde bulunma arasında ilişki yoktur	108	21,745		0,236

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Not: **0,05 düzeyinde anlamlı

Gelir düzeyi ile eylem faktörüne katılma düzeyleri arasındaki ilişki Fisher-Freeman-Halton Exact testiyle incelenmiştir. Bu analize göre “Gelir düzeyi ile devlet yetkililerine takdir mektubu yazma ($p=0,043$) arasında ilişki yoktur” ($p<0,05$) hipotezi reddedilir. Gelir düzeyi ile devlet yetkililerine takdir mektubu yazma arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde bir ilişkinin olduğu kabul edilmektedir. Bununla birlikte “Gelir düzeyi ile hükümeti protesto etme ($p=0,333$), güncel siyasal anketlere görüş belirtme ($p=0,191$), yetkililere dilekçe ile başvurma arasında ($p=0,202$) ve devlet yetkililerini ziyaret eden bir grup içinde bulunma ($p=0,236$) arasında ilişki yoktur” ($p>0,05$) hipotezleri reddedilemez.

Tablo 4.14: Gelir Düzeyi ile İlgili Faktörü Arasındaki İlişki

Sıfır Hipotezi	N	Fisher Halton Test	Freeman Exact	p
Gelir düzeyi ile desteklediğim adaya diğer seçmenlerin oy vermelerini sağlamak için ikna etme arasında ilişki yoktur	108	19,763		0,126
Gelir düzeyi ile siyasi konuları diğer vatandaşlar ile tartışma arasında ilişki yoktur	108	8,764		0,773
Gelir düzeyi ile siyasi konularda bilgi sahibi olarak bilgileri çevreye aktarma arasında ilişki yoktur	108	22,761		0,006*

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Not: *0,01 düzeyinde anlamlı

Gelir düzeyi ile ilgi faktörüne katılma düzeyleri arasındaki ilişki Fisher-Freeman-Halton Exact testiyle incelenmiştir. Bu analize göre, “Gelir düzeyi ile siyasi konularda bilgi sahibi olarak bilgileri çevreye aktarma ($p=0,006$) arasında ilişki yoktur” ($p<0,01$) hipotezi reddedilir. Gelir düzeyi ile siyasi konularda bilgi sahibi olarak bilgileri çevreye aktarma arasında 0,01 anlamlılık düzeyinde bir

ilişkinin olduğu kabul edilmektedir. Bununla birlikte “Gelir düzeyi ile desteklediğim adaya diğer seçmenlerin oy vermelerini sağlamak için ikna etme ($p=0,126$) ve siyasi konuları diğer vatandaşlar ile tartışma ($p=0,773$) arasında ilişki yoktur” ($p>0,05$) hipotezleri reddedilemez.

Tablo 4.15: Gelir Düzeyi ile Siyasal Kampanya Faktörü Arasındaki İlişki

Sıfır Hipotezi	N	Fisher Halton Test	Freeman Exact	p
Gelir düzeyi ile seçim kampanyasında yer alma arasında ilişki yoktur	108	22,657		0,116
Gelir düzeyi ile siyasal mitinglere katılma arasında ilişki yoktur	108	17,689		0,402

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Gelir düzeyi ile siyasal kampanya faktörüne katılma düzeyleri arasındaki ilişki Fisher-Freeman-Halton Exact testiyle incelenmiştir. Bu analize göre, “Gelir düzeyi ile seçim kampanyasında yer alma ($p=0,116$) ve siyasal mitinglere katılma ($0,402$) arasında ilişki yoktur” ($p>0,05$) hipotezleri reddedilemez.

Tablo 4.16: Gelir Düzeyi ile Siyasal Üyelik Faktörü Arasındaki İlişki

Sıfır Hipotezi	N	Fisher Halton Test	Freeman Exact	p
Gelir düzeyi ile siyasi partiye üye olma arasında ilişki yoktur	106	15,652		0,202
Gelir düzeyi ile siyasi partide görev alma arasında ilişki yoktur	108	24,400		0,102

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Gelir düzeyi ile siyasal üyelik faktörüne katılma düzeyleri arasındaki ilişki Fisher-Freeman-Halton Exact testiyle incelenmiştir. Bu analize göre, “Gelir düzeyi ile siyasi partiye üye olma ($p=0,202$) ve siyasi partide görev alma ($p=0,102$) arasında ilişki yoktur” ($p>0,05$) hipotezleri reddedilemez.

SONUÇ

Sivil toplum kuruluşlarının siyasete etkisi, özellikle hayvan hakları gibi toplumsal hassasiyet içeren bir olgu göz önüne alındığında, ciddi düzeyde gerçekleşmektedir. Bakıldığında, hayvan haklarını savunan sivil toplum kuruluşlarından biri olan HAYTAP Federasyonu da savunduğu görüşleri siyasal erklere kabul ettirmek için çok sayıda alanda, çok sayıda yöntemi kullanarak çalışmaktadır. Hem siyasal taraflarla temaslar kurulmakta hem de sokak protestosu vb. eylemlerle siyasal yönetimlere etki edilmeye çalışılmaktadır. Bu çalışmalar gerçekte siyasal taraflarca kabul edilmekte, büyük siyasal partiler HAYTAP'ın taleplerine karşılık vermeye çalışmaktadır. Oluşan bu durum, hayvan haklarıyla ilgili konuların siyasiler tarafından, dikkatle yaklaşılmalı konular olarak görülen bir seviyeye geldiğini göstermekte ve siyaset önünde sivil toplumun gücünü bir daha kanıtlamaktadır.

Bireylerin siyasal katılımı birçok faktörün yanı sıra, sivil toplum üyeliği faktöründen de etkilenir. Ama bu faktörler arasında sivil toplum üyeliği aile, cinsiyet, yaş, eğitim, gelir durumu gibi katılımı etkileyen temel etkenlerden farklılaşmakta, siyasal katılım açısından geçiş faktörü rolünü üstlenmektedir. Bunun nedeni, sivil toplum faaliyetleri içinde yer alma aşamasındaki bireyin artık belli düzeyde politik bilince ve örgütlü davranışa erişmiş olmasıdır. Sivil toplum üyeliğinin siyasal katılımı ne düzeyde etkilemesinin yanı sıra, daha önce araştırılmayan bir konu olan hayvan hakları savunuculuğunun bireylerin siyasal katılımına etkisini öğrenmek bu çalışmada merak konusu olmuştur. Bu bağlamda, hem örgütsel açıdan HAYTAP Federasyonu hem de hayvan hakları faaliyetlerinde bulunan bireylerin siyasal katılım düzeyleri öğrenilmiştir.

Anket araştırması sonuçlarına bakıldığında, katılımcıların siyasal katılım oranının yüksek olduğu görülmüştür. Özellikle, eğitim seviyesi bireylerin siyasal katılımına olumlu yönde etki eden bir faktördür ve araştırma sonuçlarıyla, eğitimle siyasal katılma arasındaki daha önce farklı araştırmacılar tarafından ortaya konulan ilişki bir daha kanıtlanmıştır. Eğitimle birlikte, siyasal katılmayı artırıcı bir diğer etken olarak gelir seviyesi de bu araştırmada öne çıkmakta,

katılımcıların büyük bölümünün gelir durumunun yüksek olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların siyasal katılım düzeylerinin yüksek olması bağlamında gelir durumunun yüksekliği de önemli bir etkileyici olarak değerlendirilmektedir.

Araştırma katılımcılarının büyük bölümü siyasetçilere güven duymadığını belirtmektedir ki, bu da hayvan hakları savunucularının toplumda azınlıkta olmalarına ve siyasal kararların alınmasında ana söz sahiplerinden biri olmamalarına bağlı nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bununla beraber, katılımcıların büyük bölümü seçim dönemlerinde siyasal partilerin yaptıkları kampanyaların oylarını belirlemede etkili olmadığını, aynı zamanda, katılımcıların tamamen yakını seçimlerde her zaman oy kullandığını belirtmiştir. Bu sonuçlar, hayvan hakları savunucularının siyasetçilere güvenmediğini ama kendilerine en yakın gördükleri partiye veya adaya oy verme konusunda kararlı olduklarını göstermektedir. Burada siyasal süreçlere müdahale isteği siyasetçilere olan güvensizlik duygusuna üstün gelmektedir.

Hayvan hakları hareketinin hakim siyasal görüşlere karşıt hareket olmasından dolayı HAYTAP'ın protesto boyutu da yüksektir. Bu, hem HAYTAP'ın kurumsal bağlamda sivil toplum faaliyetleri incelendiğinde hem de HAYTAP gönüllüleri ile yapılan anket çalışmasının sonuçlarında kendini göstermektedir. Buna rağmen, HAYTAP'ın devlet kurumlarıyla, hükümetle devamlı temas halinde olduğu da görülmektedir. Diğer yandan, HAYTAP, sahipsiz köpeklerin ve kedilerin kurtarılması işlerine odaklanmakta ve propagandasında kürk, fayton atları, yunus parkları, hayvanat bahçeleri, avcılık vb. gibi insanlar tarafından kabullenilmesi daha kolay olan hayvan hakları konularına büyük yer ayırmaktadır. HAYTAP'ın hayvan haklarının kabul edilmesi için benimsediği bu strateji ise onu radikal bir hayvan hakları hareketinin öncüsü olmaktan mahrum bırakmıştır.

HAYTAP'ı sporla ilgili sivil toplum kuruluşlarıyla kıyaslarsak, hayvanların hayatlarını kurtarma gibi acil durum içeren ve yoğun çaba gösterilmesi gereken faaliyetlerde bulunması ve bunun yanı sıra, siyasal kararların alınması süreçlerine doğrudan etki etmeye çalışması ile hayvan hakları federasyonu farklıdır. Yine, HAYTAP gibi maneviyat alanına hitap eden ve yardım dağıtma, yoksulların yaşam koşullarını iyileştirme, sağlık yardımları ve arama kurtarma gibi faaliyetler

üstlenen insani yardım kuruluşlarıyla bir kıyaslama yaparsak, hayvan hakları federasyonunun benzer türden çalışmalar yürüttüğü ama bununla birlikte aktif siyasal katılımı bulduğu için farklı olduğu görünmektedir. Tüm bunlar, HAYTAP'ı, hem yoğun çalışan ve zaman, gelir, insan emeği açısından sorumluluklar üstlenen, hem de toplumsal dönüşümü hedefleyen ve bu bağlamda aktif siyasal katılımı da bulunan bir sivil toplum örgütü olarak ortaya koymaktadır. Türkiye'deki hayvan hakları örgütlerinin bir çoğu benzer özellikler gösterdiği için bu tanımlamayı onlar için de yapmak mümkündür.

Son olarak, hayvan hakları savunucularının siyasal yargılarla ilgili görüşlerinin, siyasal katılma faaliyetlerinden hangilerine ne düzeyde katıldıklarının siyasal taraflarca öğrenilmesi önemli görülmüştür. Araştırma sonuçları siyasal taraflara böyle bir imkan tanımaktadır. Böylesi bir öğrenim, siyasal tarafların hayvan hakları savunucularının taleplerini daha iyi anlamalarıyla sonuçlanma ve siyasal etkileşimi kolaylaştırma işlevi görebilir.

KAYNAKÇA

- Akay, E. (2006). *Siyasal Toplumsallaşma, Siyasal Kültür ve Siyasal Katılım Arasındaki İlişkinin Kavramsal Analizi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akbal, İ. (2017). *Sivil Toplum*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Alemdar, Z. (2013). Baskı Grupları ve Sivil Toplum. S. Sayarı, & H. D. Bilgin (Der.), *Karşılaştırmalı Siyaset Temel Konular ve Yaklaşımlar* içinde (s. 169-188). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Alkan, T., & Ergil, D. (1980). *Siyaset Psikolojisi*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Alpar, A. (2020, Ocak 11). Hayvan Hakları Yasası İçin Mücadelede Nereden Nereye?. *Sivil Sayfalar*. Mart 29, 2022 tarihinde <https://archive.vn/VvRSO> adresinden alındı.
- Anonim. (2010, Ekim 16). Sessiz Yürüyüş. *Yeni Asır Gazetesi*. Nisan 1, 2022 tarihinde https://www.yeniasir.com.tr/izmir/2010/10/16/sessiz_yuruyus adresinden alındı.
- Anonim. (2011, Ekim 4). CHP hayvan haklarını Meclis'e taşıyacak. *Cumhuriyet*. Mart 17, 2022 tarihinde <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/chp-hayvan-haklarini-meclise-tasiyacak-287374> adresinden alındı.
- Anonim. (2011, Şubat 20). Hayvanseverler Başbakan'dan ne istedi?. *CNN Türk*. Mart 23, 2022 tarihinde <https://www.cnnturk.com/2011/turkiye/02/20/hayvanseverler.basbakandan.ne.istedi/607526.0/index.html> adresinden alındı.
- Anonim. (2012, Eylül 30). Hayvan Hakları için Yürüdüler. *Cumhuriyet*. Nisan 1, 2022 tarihinde <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/hayvan-haklari-icin-yuruduler-373408> adresinden alındı.
- Anonim. (2013, Şubat 2). HAYTAP İmza Kampanyası Başlattı. *Burası Düzce Gazetesi*. Mart 27, 2022 tarihinde <https://www.burasiduzce.com/gundem-haberleri/40160-haytap-imza-kampanyasi-baslatti> adresinden alındı.
- Anonim. (2014, Haziran 18). Kanlı Yasaya Hayır, Hayvanlara Özgürlük!. *Pet Haber Gazetesi*. Nisan 1, 2022 tarihinde <https://petgazete.com/kanli-yasaya-hayir-hayvanlara-ozgurluk/> adresinden alındı.
- Anonim. (2014, Şubat 16). Hayvanseverlerden 'Eskişehir' Protestosu!. *Star Gazetesi*. Nisan 1, 2022 tarihinde <https://www.star.com.tr/guncel/hayvanseverlerden-eskisehir-protestosu-haber-844080/> adresinden alındı.

- Anonim. (2014, Şubat 3). Hayvan Hakları Savunucuları Deve Güreşini Bastı. *Demokrat Haber*. Nisan 1, 2022 tarihinde <https://www.demokrathaber.org/hayvan-haklari-savunuculari-deve-guresini-basti> adresinden alındı.
- Anonim. (2015, Haziran 22). HAYTAP, Çin'deki Köpek Eti Festivalini Protesto Etti. *Milliyet*. Nisan 1, 2022 tarihinde <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/haytap-cin-deki-kopek-eti-festivalini-protesto-etti-10850685> adresinden alındı.
- Anonim. (2016, Kasım 5). Hayvanat Bahçesini Protesto Etiler. *Hürriyet*. Nisan 1, 2022 tarihinde <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/eskisehir/hayvanat-bahcesini-protesto-ettiler-40269354> adresinden alındı.
- Anonim. (2021). Avcılık Tamamen Yasaklansın. Mart 27, 2022 tarihinde <https://www.change.org/p/avc%C4%B1l%C4%B1k-tamamen-yasaklans%C4%B1n-hayvanlarya%C5%9Famakistiyor-avc%C4%B1l%C4%B1kcinayettir-tctarim-milliparklar> adresinden alındı.
- Anonim. (2021, Ağustos 3). HAYTAP, Manavgat ve Marmaris'te İlk Sahra Hastanesini Kurdu. *Sivil Sayfalar*. Mart 29, 2022 tarihinde <https://www.sivilsayfalar.org/2021/08/03/haytap-manavgat-ve-marmariste-ilk-sahra-hastanesini-kurdu/> adresinden alındı.
- Anonim. (2021, Mart 15). İYİ Parti sokak hayvanlarını unutmadı. *Manşet Aydın*. Mart 28, 2022 tarihinde <https://www.mansetaydin.com/haber/6631222/iyi-parti-sokak-hayvanlarini-unutmadi> adresinden alındı.
- Atabey, G., & Hasta, D. (2018). Siyasal Katılım, Siyasal Yeterlik ve Toplumsal Cinsiyet. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 6(13), 484-516.
- Aziz, A. (1982). *Toplumsallaşma ve Kitleli İletişim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulu Yayınları.
- Bagguley, P. (1992). Social Change, the Middle Class and the Emergence of 'New Social Movements': A Critical Analysis. *The Sociological Review*, 38, 1-48.
- Barnes, S. H., & Kaase, M., & Allerback, K. R., & Farah, B., & Heunks, F., & Inglehart, R., & Jennings, M. K., & Klingemann, H. D., & Marsh, A., & Rosenmayr, L. (1979). *Political Action: Mass Participation in Five Western Democracies*. California: Sage Publications; aktaran: Kalaycıoğlu, E. (1984). *Çağdaş Siyasal Bilim: Teori, Olgu ve Süreçler*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Baykal, D. (1970). *Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.
- Becel, Y. (2017). *Türkiye'de Üniversite Gençliğinin Siyasal Katılım Durumu: Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencileri*

- Üzerine Bir Uygulama*. Yayınlanmış Yüksek Lisans tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Belge, M. (1998). Sivil Toplum Örgütleri. T. Ulaş (Der.), *Merhaba Sivil Toplum* içinde (s. 23-37). Ankara: Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayınevi.
- Bozan, A. (2013). Politikleşme ve Siyasal Katılımı Etkileyen Faktörler: Adalet ve Kalkınma Partisi Gençlik Kolları Örneği. *Alternatif Politika Dergisi*, 5(2), 153-173.
- Cohen, R. (1998). Transnational Social Movements: An Assessment. *Paper to the Transnational Communities Programme seminar held at the School of Geography*. University of Oxford.
- Coşkun, M, K. (2020). *Demokrasi Teorileri ve Toplumsal Hareketler*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Çakın, A. (2008). Yasa Yapma Süreci ve Sosyal Kontrol (Şeffaflık ve Katılım). *Yasama Dergisi*, (9), 57-73.
- Çal, H. (2006). *Bireylerde Ergenlik Döneminde Siyasal Katılım ve Siyasal Etkinliğin Gelişimi-Isparta İli Örnek Olay Araştırması*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çam, E. (1995). *Siyaset Bilimine Giriş*. İstanbul: Der Yayınları.
- Çelik, A., & Aykanat, Ş. (2006). Sivil Toplum Örgütlerinin Siyasal İktidarı Etkileme Yöntemleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 215-226.
- Çukurçayır, A. (2000). *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Çukurçayır, M. A. (2002). *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Çukurçayır, M. A. (2003). *Yurttaş Odaklı Yerel Yönetim*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Daver, B. (1976). *Siyaset Bilimine Giriş*. Ankara: Kalite Matbaası.
- Diani, M. (1992). The Concept of Social Movement. *The Sociological Review*, 40, 1-25.
- Dirini, İ. Hayvan Hakları Yasasının 16 Yılı. *Fikritakip*. Mart 28, 2022 tarihinde <https://fikritakip.co/hayvan-haklari-yasasinin-16-yili/> adresinden alındı.
- Doğan, İ. (2015). *Sivil Toplum Anlayışı ve Siyasal Sistemler*. Ankara: Astana Yayınları.
- Doğayı Hayvanları Koruma ve Yaşatma Derneği [DOHAYKO]. (2011). Mart 28, 2022 tarihinde <https://www.dohayko.org/haberler/haytap-ana-men/1833->

yasa-degisirse-herkesin-pay-sahibi-oldugu-bir-basari-olacaktirismet-sungurbeyden-bu-gunlere.html adresinden alındı.

Dursun, D. (2006). *Siyaset Bilimi* (3. baskı). İstanbul: Beta Yayınları.

Dursun, D. (2008). *Siyaset Bilimi*. İstanbul: Beta Basım.

Emini, F. T. (2013). Sivil Toplum Kuruluşlarının Politika Belirleme Sürecindeki Rolü: Tüsiad Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (36), 43-56.

Erdoğan, M. (1998). *Liberal Toplum Liberal Siyaset*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Erözden, O. (1998). STK'lar ve Hukuki Çerçeve de Yenilik Talepleri Üzerine Notlar. T. Ulaş (Der.), *Merhaba Sivil Toplum* içinde (s. 13-22). Ankara: Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayınevi.

HAYTAP TV. (2015). Nisan 1, 2022 tarihinde http://www.haytap.tv/kahramanmaras-hayvanat-hapishanesi-eylemi_ccf3e49dc.html adresinden alındı.

HAYTAP. (2006). Milletvekillerine Yasa Değişikliği için Destek Yazısı. Mart 28, 2022 tarihinde <https://www.haytap.org/index.php/200811272651/parlementodan/milletvekillerine-yasa-degisikligi-icin-destek-yazisi> adresinden alındı.

HAYTAP. (2008). Yeldeğirmenlerine Karşı Savaşta 3. kez Çin Konsolosluğu ve Elçilikleri Önüne Bekliyoruz!. Nisan 1, 2022 tarihinde <https://www.haytap.org/tr/yeldeenlerine-karava3-kez-n-konsoloslue-elikleri-bekliyoruz-> adresinden alındı.

HAYTAP. (2009). Haytap Oy Yok Haberlerimiz ve Afişlerimiz Basında!. Mart 22, 2022 tarihinde <https://www.haytap.org/tr/haytap-oy-yok-haberlerimiz-ve-afislerimiz-basinda> adresinden alındı.

HAYTAP. (2011). HAYTAP-İBB Eğitim Projesi Başlangıcı. Mart 23, 2022 tarihinde <https://www.haytap.org/tr/haytap-bb-eitim-projesi-balangc> adresinden alındı.

HAYTAP. (2012). Hayvan Hakları Haytap'ın da Katılımı ile İlk Defa TBMM'de. Mart 28, 2022 tarihinde <https://www.haytap.org/tr/hayvan-haklar-tbmmde> adresinden alındı.

HAYTAP. (2014). Mart 27, 2022 tarihinde https://www.facebook.com/HAYTAP/posts/881774108515193/?locale=es_LA&_rdr adresinden alındı.

HAYTAP. (2015). Haytap, Ayıların Vurulmasını Engellemek İçin Orman Bakanlığı'na Dava Açtı!. Mart 27, 2022 tarihinde <https://www.haytap.org/tr/aylarn-vurulmas-dari-mahkame> adresinden alındı.

- HAYTAP. (2018). Haytap ve Ticaret Bakanlığı Arasında İmzalanan Protokol "Gümrükte Kaçak Olarak Yakalanan Hayvanların İhalesiz Olarak Haytap'a Teslimi". Mart 25, 2022 tarihinde <https://www.haytap.org/tr/haytap-ve-ticaret-bakanligi-arasinda-imzalanan-protokolgumrukte-kacak-olarak-yakalanan-hayvanlarin-ihalesiz-olarak-haytapa-teslimi> adresinden alındı.
- HAYTAP. (2019). Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Mansur Yavaş Haytap'ın "Söz Veriyorum!" Protokolünü İmzaladı. Mart 22, 2022 tarihinde <https://www.haytap.org/tr/ankara-buyuksehir-belediye-baskani-mansur-yavas-haytapin-soz-veriyorum-protokolunu-imzaladi> adresinden alındı.
- HAYTAP. (2019). CHP'li İzmir Büyükşehir Belediye Başkan Adayı Tunç Soyer'den HAYTAP'a söz!. Mart 22, 2022 tarihinde <https://www.haytap.org/tr/izmir-chp-buyuksehir-belediye-baskan-adayi-tunc-soyer-haytapin-soz-veriyorum-protokolunu-imzaladi> adresinden alındı.
- HAYTAP. (2019). İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan Adayı Ekrem İmamoğlu Haytap'ın "Söz Veriyorum!" Protokolünü İmzaladı. Mart 22, 2022 tarihinde <https://www.haytap.org/tr/istanbul-buyuksehir-belediye-baskan-adayi-ekrem-imamoglu-haytapin-soz-veriyorum-protokolunu-imzaladi> adresinden alındı.
- HAYTAP. (2021). Mardin Çöpçü Eşeklerine Haytap'tan Müdahale. Mart 17, 2022 tarihinde <https://www.haytap.org/tr/mardin-copcu-esekleri> adresinden alındı.
- HAYTAP. Haytap 2010'da Neler Yaptı?. Nisan 1, 2022 tarihinde <https://www.haytap.org/tr/2010-faaliyet> adresinden alındı.
- HAYTAP. HAYTAP Yasa Değişikliği Teklifi. Mart 28, 2022 tarihinde <https://www.haytap.org/index.php/201209174071/parlementodan/haytap-yasa-degisikligi-teklifi> adresinden alındı.
- HAYTAP. Haytap, Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk Görüşmesi. Mart 27, 2022 tarihinde <https://www.haytap.org/tr/haytap-milli-egitim-bakani-ziya-selcuk-gorusmesi> adresinden alındı.
- HAYTAP. Manifestomuz. Mart 29, 2022 tarihinde <https://www.haytap.org/tr/manifestomuz> adresinden alındı.
- Hayvanları Koruma Kanunu. (2004, Temmuz 1). *Resmî Gazete* (Sayı 25509). Mart 28, 2022 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5199-20100611.pdf> adresinden alındı.
- Hayvanları Koruma Kanunu ile Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2021, Temmuz 14). *Resmî Gazete* (Sayı 31541). Mart 28, 2022 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/07/20210714-9.htm> adresinden alındı.

- Helmann, J. A. (1994). Mexican Popular Movements, Clientelism, and the Process of Democratization. *Latin American Perspectives*, 21(2), 124-142.
- İğci, A. (2008). *Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliğinin Siyasal Katılma Davranışı Üzerindeki Etkisi: Isparta Örnek Olayı*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Inglehart, R. (1990). Values, Ideology and Cognitive Mobilization in New Social Movements. R.J. Dalton, M. Kuechler, (der.), *Challenging the Political Order: New Social and Political Movements in Western Democracies*. New York: Oxford University Press.
- Iyengar, S. (1997). Siyasette Erişim Yanlılığı: Televizyon Haberleri ve Kamuoyu. S. İrvan (Der.), *Medya Kültür Siyaset içinde*. Ankara: Ark Yayınevi.
- Johnston, H., Larana, E., & Gustfield, Joseph R. (2016). *Kimlikler, Şikayetler ve Yeni Toplumsal Hareketler*. Yeni Sosyal Hareketler, Ed. Kenan Çayır. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2016.
- Kalaycıoğlu, E. (1983). *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma: Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir inceleme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayını.
- Kamiloğlu, K. (2020). *Sivil Toplum Kuruluşlarının Yasama Sürecine Katılımı*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kapani, M. (2003). *Politika Bilimine Giriş*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Keane, J. (1998). *Civil Society: Old Images, New Visions*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Keleş, R. (2005). Kent ve Kültür Üzerine. *Mülkiye Dergisi*, 29(246), 9-18.
- Kim, C. L. (1974). Siyasal Katılma ve Uyarılmış oylama. (G. Göksu, Çev.) *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 34(1-4), 89-121.
- Kışlalı, A. T. (2010). *Siyaset Bilimi*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Klein, A. (2000). "Zivilgesellschaft als Reformpotenzial für Gesellschaft und Politik? Die Enquete-Kommission "Zukunft des Bürgerschaftlichen Engagements", in: Politische Bildung, Jahrgang 33, Heft 4.
- Kneer, G. (1997). Zivilgesellschaft, in: Georg Kneer-Schorer Nasseki, (Hrsg.) *Soziologische Gesellschaftsbegriffe*, N. Fink Verlag, München.
- Leggewie, C. (1994). *Liberale Bürgergesellschaft und Multikulturalismus, Schwierigkeiten der Vielvölkerrepublik*. in: *Die Zukunft der Bürgergesellschaft in Europa*, Hrsg. Hella Mandt. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft.

- Mardin, Ş. (1983). Sivil Toplum, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt: 7. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Milbrath, L. W. (1965). *Political Participation; How and Why Do People Get Involved in Politics?*. Chicago: College Department, Rand McNally & Company.
- Nie, N. H., & Verba, S. (1972). *Siyasal Katılma Kamuoyu ve Oy Verme Davranışı*. (İ. Turan, & T. Karamustafaoğlu, Çev.) Ankara: Siyasi İlimler Türk Derneği Yayınları.
- Offe, C. (1985). New Social Movements: Challenging the Boundaries of Institutional Politics. *Social Research*, 52(4), 817-868.
- Özbudun, E. (1975). *Türkiye’de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını.
- Özdemir, E. *Siyaset Sosyolojisi*. Şubat 03, 2022 tarihinde http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kamuy%C3%B6netimi_ue/siyasetsos.pdf adresinden alındı.
- Özdemir, G. (2019). Siyasal Katılmayı Etkileyen Sosyoekonomik Faktörler Üzerine Bir Araştırma – Çankırı Örneği. *Sakarya İktisat Dergisi*, 8(3), 252-283.
- Özdil, Y. (2018). *Etnik Kökenin Siyasal Katılıma Etkisi: Çeçen ve Çerkez Örneği*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özer, İ., & Meder, M. (2008). *Siyasal Katılma ve Seçmen Davranışı*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Özgüner, B. (2019, Temmuz 26). TBMM Hayvan Hakları Araştırma Komisyonu’nda Neler Konuşuldu?. *Sivil Sayfalar*. Mart 28, 2022 tarihinde <https://www.sivilsayfalar.org/2019/07/26/tbmm-hayvan-haklari-arastirma-komisyonunda-neler-konusuldu/> adresinden alındı.
- Özgür, E. (2021). Yeni Hayvanları Koruma Kanunu: Nedir, Ne Değildir?. Mart 28, 2022 tarihinde <https://teyit.org/dosya-hayvanlari-koruma-kanunu-degisikligi-nedir-ne-degidir> adresinden alındı.
- Robertson, R. (1999). *Küreselleşme, Toplum Kuramı ve Küresel Kültür*. (Ü. H. Yolsa, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Shepard, Jon M. (2013). *Sociology*, Belmont, Cengage Learning.
- Shils, E. (1991). *Was ist eine Civil Society?* Übersetzer: Udo Rennert, in: *Europe und die Civil Society*, (Hrsg.) Michalski Krzysztof. Stuttgart: Klett-Cotta.
- Solaker, G. (2021, Temmuz 11). Hayvanları Koruma Kanunu Caydırıcı Olacak mı?. *Deutsche Welle Türkçe*. Mart 28, 2022 tarihinde <https://www.dw.com/tr/hayvanlar%C4%B1-koruma-kanunu->

cayd%C4%B1r%C4%B1c%C4%B1-olacak-m%C4%B1/a-58229021
adresinden alındı.

Soylu, A. (2017). *Türkiye’de Kadınların Siyasal Katılımı*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şenpolat, A. K. (2010). Haytap, İBB’yi Dize Getirdi!. Mart 25, 2022 tarihinde <https://www.haytap.org/tr/5dare-mahkemesi-karar> adresinden alındı.

Şenpolat, A. K. (2017). Hayvanları Koruma Yasası Uygulamasında Eksikler Var. Mart 28, 2022 tarihinde <https://www.haytap.org/tr/hayvanlarruma-yasasgulamas-eksikler-var-> adresinden alındı.

Şenpolat, A. K. (2020). Hayvanları Koruma Yasası’nın Değiştirilmesinde Kronolojik Olarak Katedilen Yol!. Mart 27, 2022 tarihinde <https://www.haytap.org/tr/hayvanlar-koruma-yasasnda-kronolojik-olarak-katedilen-yol> adresinden alındı.

Şenpolat, A. K. (2021). Hayvanlara Bakış Açımız Çıkan Yasadan Belli. Mart 28, 2022 tarihinde <https://www.haytap.org/tr/hayvanlara-bakis-acimiz-cikan-yasadan-belli> adresinden alındı.

Tani, E. (2018). *Yeni Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm: Çevreci Sivil Toplum Kuruluşlarına Yönelik Bir Araştırma*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tatar, T. (1997). *Siyaset Sosyolojisi*. İstanbul: Turan Yayıncılık.

Teke, H. K. (2016). *Üniversite Gençliği ve Siyasal Katılım: Selçuk Üniversitesi Örneği*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tekeli, İ. (2017). *Katılımcı Demokrasi ve Sivil Toplum Kuruluşları*. Ankara: SDD-Sosyal Demokrasi Derneği Yayınevi.

Tekeli, Ş., & Koray, M. (1991). *Devlet - Kadın - Siyaset*. Ankara: TÜSES Yayınları.

Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2008, Şubat 8). *Resmî Gazete* (Sayı 26781). Mart 28, 2022 tarihinde <https://web.archive.org/web/20110804030429/https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/02/20080208-1.htm> adresinden alındı.

Tok, N. (2011). Siyasal Sistemler. Halis Çetin (Ed.), *Siyaset Bilimi*. İstanbul: Orion Kitabevi.

Tokgöz, O. (1979). *Siyasal Haberleşme ve Kadın: 1973 Genel Seçiminde Ankara’nın Çankaya İlçesinde Yapılan Alan Araştırması*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını.

- Tosun, G., & Tosun, T. (1995). Türkiye’de Kentleşme-Siyasal Yapılanma İlişkisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 28(4), 45-63.
- Tunç, N. (2006). Hayvan Hakları için Ankara’da Dev Buluşma. *Sabah*. Nisan 1, 2022 tarihinde <http://arsiv.sabah.com.tr/2006/04/09//cp/yas110-20060401-101.html> adresinden alındı.
- Turan, İ. (1977). *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*. İstanbul: Güryay Matbaacılık.
- Turan, İ. (1986). *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*. İstanbul: Der Yayınları.
- Uysal, B. (1981). Siyasal Otorite, Laiklik ve Katılma. *Amme İdaresi Dergisi*, 14(4), 61-74.
- Uysal, B. (1984). Siyasal Katılma ve Katılma Davranışı Üzerinde Ailenin Etkisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 17(4), 109-134.
- Ülkütekin, D. (2011, Mayıs 29). Hayvan Hakkı Yoksa Oy da Yok. *Cumhuriyet*. Mart 22, 2022 tarihinde <https://www.haytap.org/tr/haytap-hayvan-hakk-yoksa-oy-da-yok-cumhuriyet> adresinden alındı.
- Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu. (2010, Haziran 13). *Resmî Gazete* (Sayı 27610). Mart 28, 2022 tarihinde <https://web.archive.org/web/20110306082014/https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/06/20100613-12.htm> adresinden alındı.
- Yayla, A. (1998). *Siyaset Teorisine Giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Yıldız, M. M. (2014). *Gençlik ve Siyasal Katılım: Diyarbakır Örneği*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, S. K. (2001). *Siyasal Katılma: Siyaset-Siyasal Katılma ve Etkenleri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EKLER

Ek 1: Anket Formu

Sayın Katılımcı,

Bu anket, Hayvan Hakları Federasyonu üyelerinin (HAYTAP) siyasal katılma davranışlarını ölçmek amacıyla yapılmaktadır ve bilimsel bir çalışma için hazırlanmıştır. Elde edilen veriler başka hiçbir amaç için kullanılmayacaktır. Soruların doğru ya da yanlış yanıtları yoktur; önemli olan bu konudaki kişisel görüşünüzdür. Lütfen ankete kimliğinizle ilgili bir bilgi yazmayınız. Anketin gerçekçi sonuçlara ulaşması için soruları boş bırakmayınız. İlginiz ve yardımınız için teşekkür ederiz.

Doç. Dr. Hüseyin ÇAVUŞOĞLU
Yüksek Lisans öğrencisi Kamran MAMMADLI

Demografik Bilgiler

1. Cinsiyet : ☐ Kadın ☐ Erkek

2. Yaşınız :

3. Meslek

- ☐ Akademisyen ☐ Bankacı ☐ Esnaf ☐ İşçi
☐ Memur ☐ Özel sektör ☐ Emekli ☐ Sanayici-tüccar
☐ İşsiz ☐ Ev hanımı
☐ Serbest meslek (avukat, mühendis, doktor, mimar, eczacı vb)
☐ Diğer (Yazınız).....

4. Eğitim durumu

- ☐ Okur yazar değil ☐ Okur yazar ☐ İlkokul ☐ Ortaokul
☐ Lise ☐ Yüksekokul-Üniversite ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora

5. Ortalama Aylık Gelir Düzeyi

☐ 0-3000 TL arası ☐ 3001-5000 TL arası ☐ 5001-7000 TL arası ☐ 7001-10000 TL arası ☐ 10000'den fazla

	AŞAĞIDAKİ SİYASİ YARGILARA KATILMA DÜZEYİNİZİ BELİRTİNİZ 1. Kesinlikle Katılmıyorum 2. Katılmıyorum 3. Fikrim Yok 4. Katılıyorum 5. Kesinlikle Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
6	Siyaset, ülke sorunlarına çözüm getirilebilecek tek yoldur.					
7	Siyasal partilerin seçim döneminde yaptıkları siyasal kampanyalar, oyumu belirlemede etkili değildir.					
8	Siyasetçiler, kendi çıkarlarından başka bir şey düşünmezler.					
9	Siyaset, uzmanlık gerektirdiği için herkes siyaset yapamaz.					
10	Siyasal sisteme katılma, temel hak ve görevlerimizdendir. Ülkesine hizmet etmek isteyen bütün vatandaşlar, siyasal sisteme katılmalıdır.					
11	Demokrasimizin temel kuramlarının, (eşitlik-özgürlük-hak) işletilememesi siyasal katılma önündeki en büyük engeldir.					
12	Siyasetle ilgilenen vatandaşların çoğu kendi menfaatlerinin peşindedir.					
13	Vatandaşların bildiri/dilekçe yazma, miting yapma, protesto yürüyüşüne katılması gibi davranışlar siyasetçilerin karar/uygulamalarını etkilemektedir.					
14	Vatandaşların siyasal konulardaki bilgi yetersizliğinden dolayı siyasal katılma davranışında bulunan bireyler, bilinçsizce siyasal katılımda bulunmaktadırlar.					
15	Her türlü siyasal görüşün savunulma/örgütlenme hakkı olmalıdır.					
16	Siyasetçiler vatandaşların beklentilerini/ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak olduğu için seçmenler, siyasete ilgisiz hale gelmektedir.					

	AŞAĞIDAKİ SİYASAL KATILMA ETKİNLİKLERİNDEN HANGİLERİNE, HANGİ SIKLIKLA KATILDIĞINIZI BELİRTİNİZ 1. Hiçbir Zaman 2. Çok Seyrek 3. Ara Sıra 4. Genellikle 5. Her Zaman	Hiçbir Zaman	Çok Seyrek	Ara Sıra	Genellikle	Her Zaman
17	Genel seçimlerde oy kullanma	1	2	3	4	5
18	Yerel seçimlerde oy kullanma	1	2	3	4	5
19	Bir siyasi partiye üye olma	1	2	3	4	5
20	Bir siyasi partide görev alma	1	2	3	4	5
21	Bir siyasi partinin veya adayın seçim kampanyasında yer alma	1	2	3	4	5
22	Siyasetle ilgili bir sivil toplum kuruluşuna üye olma	1	2	3	4	5
23	Basında güncel siyaset ile ilgili çıkan haberleri izleme	1	2	3	4	5
24	Siyasal içerikli panel, sempozyum, konferanslara dinleyici olarak katılma	1	2	3	4	5
25	Bir protesto gösterisine katılarak hükümeti protesto etme	1	2	3	4	5
26	Desteklediğim siyasi parti/adaya diğer seçmenlerin oy vermelerini sağlamak için ikna etme	1	2	3	4	5
27	Güncel siyasal anketlere görüş belirtme	1	2	3	4	5
28	Gazetede yer alan siyasal haberler ya da köşe yazılarıyla ilgili olarak mektup, faks, internet aracılığıyla kişisel düşünceleri aktarma	1	2	3	4	5

29	Propaganda amaçlı bildiri, gazete, dergi vb. dağıtma, afiş yapıştırma	1	2	3	4	5
30	Siyasi konuları diğer vatandaşlar ile tartışma	1	2	3	4	5
31	İmza kampanyasına imza verme	1	2	3	4	5
32	Bir parti/aday rozeti/amblemi taşıma/arabaya asma	1	2	3	4	5
33	Televizyonda yayımlanan siyasal içerikli programları seyretme	1	2	3	4	5
34	Beğenilen bir uygulama için devlet yetkililerine takdir mektubu yazma	1	2	3	4	5
35	Herhangi bir toplumsal konuda bilgi istemek amacı ile yetkililere dilekçe ile başvurma	1	2	3	4	5
36	Kamusal konularda şikâyetleri/beğenileri bildirmek için devlet yetkililerini ziyaret eden bir grup içinde bulunma	1	2	3	4	5
37	Siyasal mitinglere katılma	1	2	3	4	5
38	Siyasi konularda bilgi sahibi olarak bilgileri çevreme aktarma	1	2	3	4	5

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

ÖZ GEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Kamran MAMMADLI

Bildiği Yabancı Diller : Azerbaycan Türkçesi, İngilizce

Uzmanlık Alanı : Siyaset Bilimi

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	2019
Y. Lisans	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	2023

Eserler:

E. Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında basılan bildiriler:

E1 Siyasal Katılmayı Etkileyen Faktörler